

Obreria de Santa Cristina

BUTLLETÍ INFORMATIU

Santa Cristina 2021

Festa Major de Lloret

2020

Primera Obrera: Berta Blanch Fàbregas
Segona Obrera: Laura Reina Marín
Tercera Obrera: Georgina Latorre Lloses
Quarta Obrera: Clàudia Ferrandez Manchado

2021

Primera Obrera: Mar Portavella Sariola
Segona Obrera: Mariona Gisbert Perianes
Tercera Obrera: Anna Comas Pujol
Quarta Obrera: Maria Mayorga Baeza

Disseny de la portada:
AG Cantalozella

Fotografies:
Cristina Triadó Pérez
Jordi Triadó
SAML

Arseni Frigola Bosch
Obrer Major

El 24 de juliol Santa Cristina espera, un any més, els lloretencs. Voldríem que el mar fos calma per fer una processó tranquil·la, des de la parròquia de Lloret fins a l'ermita. No sempre ha estat així, fins i tot algun any, empesos pel mal temps, ens hem vist obligats a fer el camí per terra. Però no hem faltat mai a la cita. Hem seguit els passos dels que ens han precedit, hem resat a Santa Cristina i hem celebrat la festa de la nostra patrona.

Aquest any, igual que l'anterior, la *tribunada* en forma de pandèmia amenaça les nostres vides, la nostra manera de relacionar-nos i la nostra manera de celebrar la festa. Estem preparats per gaudir de la diada de Santa Cristina, i els actes al seu voltant, amb les mesures adients per estar previnguts i complir amb les normatives que les autoritats han estipulat per garantir la nostra salut. Hem hagut de suprimir algun dels actes i modificar els formats en altres, però un any més, hi tornarem a ser. Demano a tots els que participeu dels actes que celebrem aquests dies, i especialment dels que organitzem des de l'Obreria, la vostra col·laboració, atenent als requisits que hem hagut d'implementar i sent curosos en el compliment de les mesures de prevenció que amb caràcter més general estan vigents.

Vull mostrar un agraïment sincer a totes les persones, especialment al personal sanitari, que vetllen per la nostra integritat en uns moments difícils per a tots.

Els actes que celebrem aquest dies no serien reeixits sense la col·laboració desinteressada de particulars i em-

preses que es posen a disposició de l'Obreria per a tot el que calgui. A ells, els vull mostrar també el nostre agraïment.

Les obreres que l'any passat van veure com es desfeien les seves il·lusions en veure's suspesos, en part, els actes en què tradicionalment participen, acompanyaran aquest any a les obreres actuals, per poder viure conjuntament, i amb afanys renovats, les emocions d'aquests dies. La predisposició de les obreres envers l'Obreria és també d'agrair profundament.

Aquest és el meu últim any com a obrer major de l'Obreria. Vull mostrar el meu agraïment als que al llarg d'aquest 8 anys m'heu fet costat, a la meua família, als obrers que m'heu acompanyat en les diferents juntes, als socis que heu treballat més estretament al meu costat i a tots els socis i lloretencs que m'heu donat recolzament durant tots aquests anys. Sincerament, moltes gràcies.

Com deia al començament, són moments difícils en tots els àmbits de les nostres vides, semblava que l'arribada de les vacunes ajudaria, potser no a erradicar definitivament el maleït virus, però sí a anar recuperant la normalitat en les nostres relacions socials. En el moment en què escric aquestes línies, per un cúmul de circumstàncies, cap favorable, ens situem en el terreny de la incertesa de cara als actes que organitza l'Obreria i que ja s'albiren. Estarem preparats amb les mesures i protocols necessaris per tal de, si comptem amb el permís de les autoritats, poder realitzar els actes que tenim previstos.

Espero, doncs, que puguem celebrar la festa de Santa Cristina, tot i els condicionants, dignament, amb responsabilitat i la col·laboració de tots els assistents.

Que Santa Cristina ens doni salut a tots.

Bona diada de Santa Cristina i bona Festa Major. ■

Jaume Dulsat i Rodríguez
Alcalde de Lloret de Mar

Benvolguts, benvolgudes,

Arribem a aquest juliol del 2021 amb l'alegria de copsar que anem recuperant a poc a poc la normalitat i això inclou poder tornar a gaudir dels dies de celebració en honor de la nostra patrona, Santa Cristina, amb la precaució que requereixen aquests moments.

L'any passat els actes centrals de la nostra Festa Major es varen haver de suspendre degut a les complicacions sanitàries. Va ser un cop dur ja que aquest fet no es produïa des de la Guerra Civil, però la pandèmia ens ha mostrat que tenim una gran capacitat per afrontar els reptes de forma conjunta i que hi ha drets com el fet de sortir al carrer, d'estar junts, als quals hem hagut de renunciar durant mesos i que per tant ara, que els hem recuperat, encara hem de valorar i preservar més.

Per a la Festa Major d'enguany, s'ha dut a terme amb un gran esforç organitzatiu per part de l'Obreria de Santa Cristina amb tot el suport de l'Ajuntament de Lloret de Mar. Malauradament encara no podrà desenvolupar-se amb tota la intensitat donat que hi ha uns protocols de seguretat i higiene que necessitem que tinguin la col·laboració de

tothom. Hem previst aforaments reduïts, reserves prèvies, àrees perimetrals, gel hidroalcohòlic, mascareta i distàncies de seguretat, i hem hagut de prescindir d'aquells actes que suposen una acumulació de persones. Però hi serem i tornarem a gaudir de la cultura i de les nostres tradicions.

A banda dels actes centrals de la diada de Santa Cristina, des de l'Ajuntament de Lloret de Mar, amb la col·laboració i entusiasme de totes les entitats socials, culturals i esportives, hem configurat un programació que permetrà que tots els públics, grans i petits, puguin gaudir de propostes com concerts, teatre, visites guiades, jocs, trobades esportives. Hem apostat per potenciar activitats a l'aire lliure i sempre complint tots els protocols establerts.

Desitjo que aquests dies, que hem preparat amb tota la il·lusió, siguin un bri d'aire fresc, i que comptem amb la vostra complicitat i precaució per aconseguir que la Festa Major sigui una celebració de la qual pugui gaudir tothom.

Visca Santa Cristina, visca Lloret! ■

Mn. Martirià Brugada Clotas
Rector de la parròquia de Sant Romà

Celebrem Santa Cristina?

La nostra societat, l'anomenada societat de consum, té una capacitat manipuladora espectacular i així transforma qualsevol proposta mínimament interessant en un simple reclam publicitari, fins el punt de fer oblidar el significat de la proposta per fer-ne únicament una oferta comercial.

Així veiem com les tradicions religioses àmpliament arrelades esdevenen únicament una provocació consumista. Nadal n'és l'exemple més evident. Així, Nadal esdevé frívolament la festa dels àpats, dels regals, la festa del Tió (perquè fa regals)... i fins un element tan entranyable i tan catequètic com el pessebre queda frivolitjat i focalitzat en el caganer (no pas en l'Infant Jesús).

I podríem anar evocant totes les celebracions que han anat esdevenint un gran i vulgar reclam consumista: Setmana Santa per fer unes bones vacances, les primeres comunions i casaments amb tot el seu espectacular parafernàlia... En definitiva, esdevé més important el farcit que el gall.

Amb tot, pels cristians, les celebracions de tradició cristiana, si bé sovint contenen i motiven elements festius i folklòrics ben lícits i ben humans, tenen el seu centre en Jesucrist que ha d'esdevenir, festa rere festa, l'eix vertebrador de la vida dels creients.

I si els cristians ens apropem a Jesucrist és perquè ens ajudi a transformar la nostra vida i, com a conseqüència, el nostre món. Tot apropant-nos a Jesucrist aprenem a valorar el bo i millor de la vida i del món i a saber ser crítics envers tot el que ens vol enlluernar amb miratges seductors i alienants. Apropant-nos a Jesucrist ens anem adonant de la claror del seu rostre que ens continuarà acompanyant en les fondalades més profundes i més obscures de la vida.

Entorn la devoció a santa Cristina, al llarg del temps, veiem que també s'hi ha anant incrustant tot un seguit de tradicions populars: començant per la construcció de la seva magnífica ermita al cim de Vallarnau, la celebració del dinar i de les sardanes de l'aplec dels perdons, la processó per mar, l'estofat del matí de santa Cristina, el ball de plaça...

Però la devoció a santa Cristina és molt més que tot això plegat. La devoció a santa Cristina és enfilarse al costat d'ella fins assolir la LLUM DE CRIST. "Expandeix la llum divina, oh Cristina, apaivaga en nit funesta, agonia, dol, tempesta", ens fan cantar el poeta Josep Carner i el monjo de Montserrat Odiló Planàs.

Si, en aquesta "nit funesta, agonia, dol, tempesta" de la vida mateixa i dels temps foscos que ens ha tocat viure, la llum divina no és altra que JESÚS mateix per qui, santa Cristina, tu "Guanyaràs palma i corona". Aquest Jesús, la Llum del Món, que, convidats per la veu del Pare, també nosaltres estem convidats a "expandir", al costat de santa Cristina, enmig de les foscores de la nostra vida i de la nostra societat.

Aquest doncs ha de ser el nostre goig i la nostra corona més preciosa, aquest és el nostre saborós aliment i el nostre més elegant vestit. Tot el demés són elements més o menys accessoris, més o menys prescindibles, més o menys circumstancials...

Com a devots de Santa Cristina, preguem al costat d'ella. I per la pregària que brolla del nostre cor "dóna'ns fe, dona'ns coratge si la mort se'ns aveïna". Santa Cristina, dona'ns fe per ser portadors de la Llum de Jesús al llarg de l'any i de la vida. Més enllà dels torrons, del tió o del pessebre, que descobrim i fem realitat la llum de Jesús; més enllà d'unes vacances merescudes o més enllà de mones, tortells i bunyols, que sapiguem acompanyar Jesús que, des de l'Eucaristia i la pregària, ens il·lumina per tal que el descobrim i servim en els pobres i els malalts; que més enllà de de castanyades i de fastuositats familiars, que Jesús sigui sempre la raó del nostre goig; que més enllà d'estofats o de balls de plaça, Jesús sigui el nostre força i la nostra llum.

Bona festa de santa Cristina a tothom! ■

Festa Major 2021 Programa d'actes

Actes organitzats i patrocinats per l'Obreria de Santa Cristina

Divendres, 23 de juliol

Vigília de Santa Cristina

- A les 19 h** **Missa de Santa Cristina** (anticipada)
a l'església parroquial de Lloret
- A les 19 h** **"S'Amorra Amorra" Jove** a la platja,
davant del Museu del Mar
- A les 22 h** **"PASSADA"** dels Obrers de Santa Cristina
pels principals carrers del poble,
anunciant la festa.

Dissabte, 24 de juliol

Festa de Santa Cristina

- A les 7.30 h** **"PASSADA"** dels Obrers de Santa Cristina,
anunciant la sortida de la processó.

- A les 8 h** Sortida de la **PROCESSÓ** de l'església
parroquial fins a la platja, per anar,
per mar, a l'ermita de Santa Cristina.

Cant de la **"SALVE"**.

Tot seguit, en el santuari,
MISSA SOLEMNE,
amb acompanyament del
cor parroquial "Alba de Prima".

Veneració de "Sa Relíquia" i cant dels goigs.

*Aforament reduït a l'interior de l'ermita. A l'exterior hi
haurà una pantalla i seients per seguir la celebració.

Estofat tradicional, a la sortida,
a l'**aparcament de Santa Cristina**,
ofert als mariners, vogadors
i autoritats convidades.

- A les 12 h** Sortida de **PROCESSÓ**
de l'ermita de Santa Cristina
per tornar, per mar, a l'església parroquial.

- A les 19.00 h** **BALL DE PLAÇA**
o "DANSA DE LES ALMORRATXES"
davant de la Casa de la Vila.
19.00 h Obreres del 2020
20.00 h Obreres del 2021

Diumenge, 25 de juliol

- A les 19.30 h** **BALL DE PLAÇA**
o "DANSA DE LES ALMORRATXES"
davant de la Casa de la Vila.
Obreres del 2020. ■

Ordre de la **processó** de Santa Cristina

Anada i tornada

Anada, de la parròquia a la platja de Lloret

1. **CREU**
Escolans i tres pendons antics
COR ALBA DE PRIMA
2. **Banderes antigues (grans):**
Senyera de Catalunya
Bandera de Lloret, verda i blanca (Ajuntament)
Bandera de Sant Isidre, groga (Sant Romà)
Bandera de Sant Jordi, blanca amb creu vermella (Club Nàutic)
Bandera de Sant Roc, verda (Casinet)
Bandera blava i taronja (Gremi d'Hotelers)
3. Bandera de Sant Elm, blau fosc (Confraria de Sant Elm)
IMATGE DE SANT ELM
CONFRARIA DE SANT ELM
4. Bandera de Sant Pere, blau cel (Confraria de Pescadors)
IMATGE DE SANT JAUME
CONFRARIA DE PESCADORS
5. Bandera de Ses Obreres, blanca (Es Vano)
6. Bandera de Santa Cristina, grana (Obreria de Santa Cristina)
7. **MARABADESSA I ÀNGEL PORRER**
8. **OBRERES I ANGELETS**
9. **OBRERS DE SANTA CRISTINA**
IMATGE DE SANTA CRISTINA
Portadors, balladors Ball de Plaça
10. **Sr. RECTOR AMB SA RELIQUIA**
11. **MÚSICS**
12. **AUTORITATS I CONVIDATS**
13. **PÚBLIC QUE SEGUEIX LA PROCESSÓ**

Tornada, des de la platja fins l'església parroquial

1. **CREU**
Escolans i tres pendons antics
COR ALBA DE PRIMA
2. **Banderes antigues (grans):**
Senyera de Catalunya
Bandera de Lloret, verda i blanca (Ajuntament)
Bandera de Sant Isidre, groga (Sant Romà)
Bandera de Sant Jordi, blanca amb creu vermella (Club Nàutic)
Bandera de Sant Roc, verda (Casinet)
Bandera blava i taronja (Gremi d'Hotelers)
3. Bandera de Sant Elm, blau fosc (Confraria de Sant Elm)
IMATGE DE SANT ELM
CONFRARIA DE SANT ELM
4. Bandera de Sant Pere, blau cel (Confraria de Pescadors)
IMATGE DE SANT JAUME
CONFRARIA DE PESCADORS
5. Bandera de Ses Obreres, blanca (Es Vano)
6. Bandera de Santa Cristina, grana (Obreria de Santa Cristina)
7. **MARABADESSA I ÀNGEL PORRER**
8. **OBRERES I ANGELETS**
9. **OBRERS DE SANTA CRISTINA**
IMATGE DE SANTA CRISTINA
Portadors, balladors Ball de Plaça
10. **Sr. RECTOR AMB SA RELIQUIA**
11. **MÚSICS**
12. **AUTORITATS I CONVIDATS**
13. **PÚBLIC QUE SEGUEIX LA PROCESSÓ**

Recomanacions

A les embarcacions:

- Cal que les embarcacions de gran tonatge vigilin els cops de mar que originen per tal de no posar en perill les altres barques.
- L'embarcació capitana, que és la que porta la imatge de Santa Cristina a bord, anirà sempre al capdavant de la processó. Per a un major ordre, les altres barques procuraran seguir-la.
- A la vista de Sant Pere del Bosc la processó s'atura; es canta la Salve i els llaguts se situaran a banda i banda de la nau "capitana". En aquest moment, es prega el màxim de silenci i recolliment.
- Després del cant de la Salve, es donarà sortida a la regata "S'amorra, amorra". El romiatge marítim es reprendrà darrera dels llaguts, sempre vigilants la posició de l'embarcació capitana, que és la que marcarà el ritme i que ningú no podrà avançar sota cap concepte. Igualment, en cap circumstància, es podrà avançar el darrer llagut ni envair el camí de cap altre.
- Un cop arribats a terra els llaguts, amorraran primer la nau capitana i l'embarcació que porta les autoritats i, successivament, els diversos creuers i embarcacions que porten la resta de la gent.
- A la tornada, la regata davant la platja de Lloret serà amb tripulacions femenines.

Al Ball de Plaça:

- L'accés dels fotògrafs a la plaça durant el Ball de Plaça del dia 24, està regulat per l'Obreria com a organitzadora d'aquest acte. Només hi podran accedir els fotògrafs que prèviament hagin obtingut i exhibeixin l'acreditació de l'Obreria, condicionada a que els moviments no interfereixin en la bellesa i visió de conjunt de la dansa.

Gràcies a tothom per la comprensió i col·laboració. ■

Mesures obligatòries pels actes de Santa Cristina organitzats per l'Obreria

- L'ús de **mascareta** serà **obligatori** a tots els actes.
- Caldrà mantenir la **distància de seguretat** que s'indiqui en tot moment.
- Respectar l'**ordre i la distància establerts** a la processó, tant per mar com a terra.
- Dins l'ermita, podran aseure un **màxim de tres persones per banc**.
- Per seguir l'Ofici fora de l'ermita cal ocupar els **seients sense moure la disposició**.
- **Estofat:** hi haurà un **accés d'entrada i un de sortida**. Ocupar el lloc assignat i **no aixecar-se per recollir-lo**. Se servirà l'estofat a taula.
- **Ball de Plaça:** per **tenir cadira** a la Plaça de l'Ajuntament **caldrà registrar-se** (nom, DNI i telèfon). S'anunciarà oportunament la manera d'obtenir els tiquets per assistir-hi.
- S'apel·la a la **responsabilitat individual** per poder celebrar aquesta Festa Major amb totes les garanties sanitàries, respecte i solidaritat.

Convocatòria

de noves obreres

Reglament

- Les noies que vulguin assumir el compromís de ser Obrera de Santa Cristina durant un any, han de dirigir-se per escrit a l'Obreria de Santa Cristina, apartat de correus 455 de Lloret, o entregar personalment la carta a algun dels Obrers. Ho poden demanar totes les noies que, sense limitacions d'origen o residència, tinguin una edat compresa entre els 16 i els 22 anys al demanar la plaça, durant els mesos de novembre i desembre.
- Cal indicar a la carta el telèfon de contacte, i acompanyar la fotocòpia del document d'identitat. Les sol·licituds que no compleixin amb aquest requisit o que arribin fora de termini seran descartades. S'agrairà que indiquin el correu electrònic, si en tenen.
- Seran elegides per votació secreta de la Junta d'Obrers, formada pels quatre Obrers efectius i els dos Obrers honoraris (Sr. Alcalde i Sr. Rector).
- Ostentaran el càrrec durant un any, a partir de llur presentació oficial en el transcurs de la festa religiosa dels Perdons (segon diumenge de Quaresma).
- La seva missió consistirà a col·laborar amb la seva presència personal al digne manteniment del santuari de Santa Cristina i en totes les activitats per les quals siguin requerides per l'Obreria.
- Durant la Festa de la Santa, les obreres i els obrers protagonitzaran l'ancestral Ball de Plaça o Dansa de Ses Morratxes. (Els obrers titulars, però, podran ser substituïts per joves elegits expressament per aquesta comesa.)
- Podran assistir a les assemblees amb veu però sense vot.
- Abans del dia 10 de gener, l'Obreria confirmarà per telèfon o correu electrònic a les candidates, la rebuda de la seva sol·licitud. En cas de no rebre aquesta confirmació i fins al dia 15 de gener, es podran comunicar amb l'Obreria per exposar la sol·licitud.

Relació d'activitats on es requereix la presència de les Obreres de Santa Cristina

- Festa dels Perdons, dia 13 de març.
- Presència a l'ermita per la Marxa de les Ermites (8.30 a 11 h).
- 23 d'abril, possible parada de llibres per la festa de Sant Jordi.
- 1 de maig, Aplec de la Sardana, obrir i vigilar l'Ermita de Santa Cristina, fins al final de l'aplec.
- Assaigs del Ball de Plaça. Des de l'1 al 23 de juliol, di lluns a divendres, de 22 a 24 h. aproximadament. Compromís d'assistència dels companys balladors.
- Aproximadament segon diumenge de juliol, trobada anyal d'Ex-Obreres.
- Assemblea prèvia a la Festa Major, el diumenge anterior, a migdia.
- 23 de juliol. A la tarda, condicionar la plaça del Pi per a l'estofat. A les 22 h., passada pels carrers de Lloret.
- Dia de Santa Cristina. Processó i Ball de Plaça. Sopar a la plaça del Pi.
- 26 de juliol. Ball de Plaça a l'Hospital (16.30 h) i a la plaça amb la Confraria de Sant Elm.
- Concerts a Santa Cristina. Repartir cartells els dies previs. Tres o quatre divendres d'agost a la nit (a confirmar). S'ha de ser a Santa Cristina una hora abans de l'inici dels concerts, que normalment comencen a les 22.30 h.
- Concert de Nadal a l'ermita, divendres o dissabte nit, una setmana o dues abans de Nadal. Repartiment de cartells.
- Uns dies abans dels Perdons i de Santa Cristina: neteja i condicionament de l'ermita.
- Assemblea anyal de l'Obreria. Un o dos diumenges abans dels Perdons, a les 11 h.
- Concert dels Perdons, a l'església parroquial, el dissabte abans dels Perdons.
- I aquelles activitats que eventualment puguin sortir. ■

Resum d'activitats de l'entitat

De juliol de 2020 a juny de 2021

Les activitats fetes per l'Obreria en el darrer any s'emmarquen dissortadament en la situació de pandèmia que estem sofrint. Comencem doncs aquest resum d'activitats posant en context el que això ha significat.

El dia 8 de març de l'any 2020 celebràvem la festa dels Perdons. Aquell mateix dia els diaris informaven que a Catalunya, en el que portàvem d'any, s'havien detectat 78 casos de covid-19 i s'havia produït una defunció atribuïble a aquesta malaltia. 6 dies més tard el govern de l'estat declarava l'estat d'alarma. Des d'aquells dies, les nostres vides han canviat profundament i, en conseqüència, també ho han fet les activitats habituals de l'Obreria. En el contingut del resum d'activitats d'aquest darrer any quedarà, doncs, reflectida la incidència d'aquesta malaltia en les nostres celebracions i en els actes que al voltant de l'Obreria desenvolupem al llarg de l'any. Volem recordar expressament, als socis i a tots els lloretencs que han patit la malaltia del covid-19 i especialment aquells que han mort com a conseqüència de la pandèmia. Volem tenir també un record per els socis que en el transcurs d'aquest darrer any han patit la pèrdua d'algun familiar proper, i fer-los arribar l'escalf i l'acompanyament de tots els socis de l'Obreria.

Sembla que finalment s'albira una mica de llum al final del túnel, sembla que les vacunes ens ajudaran a derrotar la malaltia del covid-19; que Santa Cristina il·lumini totes les autoritats responsables en tots els àmbits, especialment les sanitàries i doni forces a tot el personal sanitari, que han demostrat una entrega admirable al llarg de tota la pandèmia.

Nosaltres seguirem fidels als objectius que tenim marcats com a institució, intentant adaptar-nos en cada moment a les circumstàncies, realitzant les activitats que ens són pròpies en el marc de les disposicions legals vigents. No podem renunciar, malgrat les dificultats i tenint en compte totes les prevencions, a desenvolupar les activitats que donen sentit a la nostra raó de ser.

Fet aquest preàmbul passem a detallar les activitats que hem desenvolupat al llarg de l'any.

Trobada d'ex-obreres 2020

El 17 de juliol, ja dins el calendari de la Festa Major, se celebrava a Santa Cristina la trobada anual d'ex-obreres organitzada per la comissió d'obreres. Les assistents procediren a la votació dels premis Ses Obreres en la modalitat de cartells. La trobada va comptar amb la presència d'una cinquantena d'ex-obreres. Es van prendre les mesures adients degut a les restriccions pel covid-19, es va anul·lar l'àpat que elles mateixes preparen cada any. Es va servir una copa de cava i es va projectar el vídeo "Tot recordant Santa Cristina" produït pel Servei d'Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Lloret.

Festa de Santa Cristina 2020

Els dies precedents a la diada de Santa Cristina es van fer diverses reunions amb les autoritats locals per tal de confeccionar un protocol de mesures que fes possible l'adaptació dels actes que habitualment organitza l'Obreria amb la normativa del covid-19. Fruit d'aquestes trobades es va elaborar finalment una versió definitiva del protocol d'actuació que va comptar amb el vistiplau de les autoritats locals, que perme-

tia, amb molts condicionants celebrar alguns dels actes que organitza l'Obreria la diada de Santa Cristina i que s'adaptava a la normativa covid-19 vigent en aquell moment. És a dir estàvem preparats per tirar endavant els actes que organitza l'Obreria tenint en compte les dues premisses acordades en assemblea que eren adaptar-nos a la normativa sanitària i comptar amb l'autorització de les autoritats.

De totes maneres ens trobàvem en una situació en que l'evolució del covid-19 era incerta, hi havia la possibilitat que en vistes de les dades epidemiològiques es poguessin produir canvis d'última hora i la suspensió dels actes de tota la Festa Major era una possibilitat.

El diumenge 19 de juliol, l'alcalde de Lloret ens comunica que atenent a les informacions que han rebut sobre l'evolució de la pandèmia i atenent a les recomanacions de les autoritats sanitàries, l'Ajuntament de Lloret ha decidit suspendre tots els actes públics de la Festa Major. A partir d'aquí, i un cop informats els obrers i el Sr. rector, comuniquem la decisió de l'Ajuntament a les obreres, i ens emplacem per veure quins actes són els que, sense concurrència popular, es poden realitzar. L'endemà, dilluns, decidim que és possible fer la processó per mar amb l'assistència tan

sols dels representants de l'Obreria en forma molt reduïda i l'ofici que habitualment es fa el dia de Santa Cristina, restringit a la normativa covid-19, tal com teníem previst en el protocol elaborat, acotant l'aforament de l'ermita, desinfectant els seients, respectant la distància personal, posant a disposició dels assistents gel hidroalcohòlic, etc. Es van instal·lar a l'exterior de l'ermita seients separats per la distància reglamentada i una pantalla gran de televisió per tal que la reduïda capacitat de l'ermita es pogués veure, en part, compensada.

El dia 24 de juliol a les 8 del matí, sortim des de la paròquia per fer via cap a Santa Cristina, amb l'assistència del Sr. rector, sense hàbit, portant sa Relíquia, els obrers, les obreres, els balladors portant la imatge de Santa Cristina, la mare abadessa i alguns socis. En total 23 persones, tots amb mascareta i complint totes les mesures exigides per la reglamentació del covid-19. L'empresa Dofi Jet va posar un dels seus vaixells a disposició de l'Obreria, per

fer l'anada a Santa Cristina dels 23 participants a l'acte. Dos llaguts del Club de Rem, als quals prèviament havíem demanat la seva assistència, van participar a la processó, i juntament amb dos llaguts més, que varen varar inesperadament i alguna barca de particulars que ens van acompanyar, en arribar a les envistes de Sant Pere del Bosc es va cantar la Salve, aixecant els remes els llaguts. Lentament, a poc motor, ens vàrem atansar fins a la platja de Santa Cristina, en un dia rúfol amb quatre gotes d'aigua, on ens esperaven alguns socis més amb les banderes de Catalunya i de Santa Cristi-

na, i els tres penons. Sense músics ni autoritats vam fer el camí de pujada fins a l'ermita, on es va celebrar l'ofici en les condicions ja indicades, presidit per el Sr. bisbe Monsenyor Francesc Pardo i Artigas i amb la presència d'algunes autoritats locals. Un cop acabada la cerimònia els assistents van tornar a casa amb els seus propis mitjans.

Aquest va ser l'únic acte organitzat per l'Obreria. Per tant, no es van fer els següents actes:

- La passada dels obrers la vigília.
- El sorteig de la posició de sortida del s'Amorra amorra.
- El toquen a córrer popular.
- La passada dels obrers el matí de Santa Cristina.
- L'estofat a la plaça del pi.
- La tornada de la processó.
- La passada dels obrers la tarda de Santa Cristina.
- El Ball de Plaça.
- El sopar de Festa Major a la plaça del Pi.
- El Ball de Plaça al centre sociosanitari de Lloret, el dia 26.

La pandèmia que arrosseguem ja fa més d'un any, ens ha capgirat la nostra manera de viure i, conseqüentment, ens ha capgirat la nostra manera de celebrar la festa de Santa Cristina. Malgrat tot, mínimament hem complert amb les nostres obligacions.

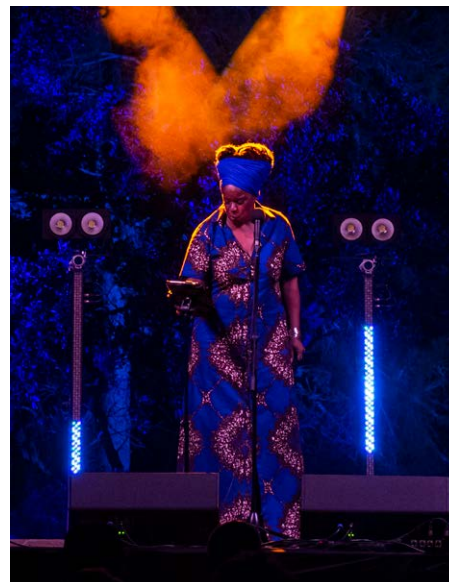
Volem agrair a les obreres i els seus balladors la seva predisposició al servei de l'Obreria, malgrat que la situació no era gens encoratjadora, i que no sabíem amb certesa com acabaria tot plegat, van estar preparades per participar en tot allò que els vam demanar, amb les limitacions pertinents degut al protocol establert. Estic segur que elles i ells ens haguessin ofert un magnífic Ball de Plaça, lamentablement no va poder ser.

Concerts Música a Santa Cristina

Al mes d'agost es desenvolupa el cicle de concerts d'estiu "Música a Santa Cristina". Una vegada més complint amb les mesures pertinents de la normativa covid-19, amb limitació de l'aforament, distància, etc. El dia 8 amb el grup Portobello, el dia 14 actuà la cantant Monica Gren, i el dia 21 la cantant lloretenca Crissy Z.

Els dies de concert no es va poder oferir el servei de restauració que habitualment es serveix al voltant de l'antic hostal. L'assistència de públic, donades les circumstàncies va ser menor que altres anys.

Festa dels Perdons

El diumenge 28 de febrer es va celebrar la Festa dels Perdons. Els actes al voltant d'aquesta festivitat, aquest any no es van poder celebrar com és habitual, quedant reduïts a l'Ofici religiós, que es va fer amb les mesures antiCovid-19 pertinents, amb l'assistència de les autoritats locals i presidit pel Sr. rector. Per tant, no es va poder fer el concert de cant coral de la vigília, l'anada a peu fins a Santa Cristina (organitzada pel XINO-XANO), l'arrosada popular i les sardanes.

Fins a dia d'avui, degut a l'evolució de la pandèmia, no hem realitzat cap més activitat, per tant, hem deixat de celebrar la trobada de col·laboradors, el concert de Nadal i les Sardanes a l'Alba. ■

Estimades obreres, obrers, sòcies, socis, lloretencs i lloretencs,

Un any més, amb l'arribada de l'estiu, s'acosta la nostra Festa Major! I voldríem dedicar unes línies a recordar el que hem fet durant l'últim any des de la comissió d'obres de Santa Cristina. A causa de la situació de pandèmia, la nostra activitat s'ha vist frenada, però amb les corresponents adaptacions, hem pogut fer algunes activitats.

El concurs de cartells del Premi Ses Obreres de l'any passat va tenir molt d'èxit tot i que vam haver de canviar-ne el format. Es va decidir fer una entrega de les obres de forma digital, fet que va motivar els artistes a enviar-ne més; i, de fet, vam tenir un gran nombre de participants. És cert que aquest any, en comptes de dues categories, format digital i a mà, ho vam ajuntar en una de sola, i van sortir obres de molta qualitat! Com sempre, una d'elles serà la portada del cartell de la Festa Major, i una altra, la portada de l'anunci dels nostres Premis Ses Obreres d'enguany. Esperem repetir el nombre de participants aquest any, tot i que som conscients que, a causa de la situació, aquesta activitat es pot veure encara afectada.

Pel que fa al concurs de fotografies, com que aquest any es podrà celebrar la Festa Major amb normalitat, el

reprenem, però en un format reduït amb una sola categoria, ja que s'espera que, a causa de les restriccions d'aforament, la participació pugui ser més limitada. No obstant això, us animem a tots a participar-hi!

La trobada d'obres de l'estiu del 2020, va ser una trobada molt reformulada, i per sorpresa nostra, va ser tot un èxit! És un vespre on ens ajuntem moltes de les que hem sigut obreres de Santa Cristina i celebrem els 25è i 50è aniversari d'algunes de les que hi som. La participació aconseguida va ser la més alta de la història, i el nou format implantat, amb la visualització d'un vídeo recordant moments antics de la Festa Major, va agradar molt; així que aquest any el repetirem. Obreres: us hi esperem!

La Festa Major d'aquest any, tot i que intentarà tornar a la normalitat, serà encara diferent de totes les que hem passat anteriorment. Sens dubte, això la farà encara única. Des de la Comissió voldríem animar-vos a tots a gaudir-ne, però això sí, amb les mesures i el seny necessaris per tal que l'any vinent la puguem tornar a celebrar amb total normalitat.

I per acabar, voldríem tenir un record per tots els lloretencs i les lloretencs que s'ha emportat la Covid.

Bona Festa Major a tots! Que tingueu molta salut! ■

Per començar la crònica d'enguany ens hem de remuntar a la darrera setmana del setembre de 2019, quan es van reprendre els entrenaments perquè estava a punt de començar la temporada 2019-2020. La petició de diversos clubs a la Federació Catalana de Rem va ser escoltada i així, el 17 de novembre al Port de Badalona, es va posar en marxa una nova competició: la Lliga de llarga distància de llagut català d'hivern, que constava de tres jornades i que ens va ocupar l'últim trimestre de l'any. D'aquesta manera començava un nou format de temporada, que s'avançava en el calendari i que, combinant diferents modalitats de competició, pretenia mantenir els vogadors en actiu pràcticament tot l'any, deixant lliures els mesos d'agost, setembre i octubre.

La 2a jornada d'aquesta lliga es va dur a terme a Arenys de Mar, i la platja de Santa Cristina va acollir la darrera prova, el 15 de desembre. Una vegada més, el nostre Club, aquest cop amb la col·laboració al bar dels alumnes de 4t d'ESO de l'Institut Escola, va aconseguir convertir un assolellat dia, més típic de l'època primaveral que de diades tan properes a les festes nadalenques, en una fantàstica jornada de rem.

I vam començar el 2020, que serà recordat per sempre més, com l'any del coronavirus. Va ser un any atípic en tots els sentits, però sobretot perquè ens va canviar al vida tal com la coneixíem fins aleshores. Ens vam tancar a casa, vam teletreballar, vam deixar de veure els pares i els amics, vam canviar les abraçades i els entrenaments per les trobades virtuals i, tristament, vam acomiadar familiars i coneguts massa aviat.

L'any de la pandèmia, però, va començar amb una altra excepcionalitat: el temporal Glòria. Les seqüeles d'aquest fenomen meteorològic es van traduir en greus afectacions a moltes infraestructures catalanes i tot plegat va condicionar el calendari de les primeres regates de l'any. Així, la primera prova que s'havia de disputar a Flix el 25 de gener i que constava d'una doble jornada (de batel i de llaüt mediterrani), es va haver de suspendre i vam haver d'esperar al 8 de febrer a Badalona on, encara amb els efectes de la borrasca ben presents, van ser valents per organitzar la 2a regata de batel i el 15 de febrer ens vam desplaçar als canals d'Empuriabrava, on es va dur a terme la 2a regata de llaüt. La 3a prova, aquest cop de batel i llaüt, va tenir lloc el 29 de febrer a la platja de Santa Cristina, amb la qual cosa el nostre Club es convertia així, un cop més, en amfitrió d'una prova de la competició de rem.

El segon diumenge de Quaresma, que enguany va ser el 8 de març, es va celebrar a la capella de Santa Cristina la tradicional diada dels Perdons i, en aquell moment, res feia pensar que aquest es convertiria en l'últim acte que es podria dur a terme amb tota normalitat. El cap de setmana següent havia de continuar la competició de rem a Badalona, però just el dia abans, el 13 de març, es confir-

maven els rumors i el govern espanyol va decretar l'estat d'alarma a causa del Covid-19. Aquesta mesura va permetre confinar la població i suspendre totes les activitats amb un objectiu clar: aturar la propagació del virus.

Començava una etapa molt dura, una crisi sanitària mundial com mai abans s'havia viscut. Calia replantejar-se com superar aquesta gran adversitat amb la menor repercussió cap als membres del Club, però teníem clar que era preceptiu seguir estrictament les indicacions de les autoritats sanitàries, i així ho vam fer. D'entrada, però, es va haver de suspendre la competició i el desenvolupament normal dels entrenaments, que es van substituir per reunions telemàtiques, les quals ens van ajudar a no perdre el contacte ni la forma física. En aquell moment no ens va estranyar gens l'anunci de l'ajornament del Campionat d'Espanya de Llaüt, que estava previst pel mes de maig a Cartagena.

Venien uns mesos condicionats pel protocol que disposaven, cada setmana, els comunicats del Procicat. Estàvem vivint en un escenari canviant cada dia, la qual cosa comportava que no es podien fer plans, i encara menys a llarg termini, ja que ens havíem d'anar adaptant a una situació molt confosa per a tothom. No fou fins al mes de juny quan es van començar a relaxar algunes mesures de prevenció, entre les quals s'autoritzava a reprendre l'activitat física en grups. Amb això, el Club es va adaptar a aquesta nova realitat i va fer extensiu a tots els membres un protocol propi que permetia la primera desescalada progressiva. La nostra màxima preocupació era respectar totes les disposicions de seguretat, sobretot mantenir els grups bombolla i complir amb els confinaments comarcals que estaven vigents en aquell moment. Amb l'estricta compliment del reguitzell de les pautes preventives per aturar la propagació del Covid-19, vam reprendre tímidament els entrenaments, però no així la competició oficial, que va restar aturada tot l'estiu.

El dia de Santa Cristina de 2020 va ser un dels més estranys que es recorden, pel fet que la pandèmia va condicionar tota la jornada: es van suspendre, per primera vegada en molts anys, els principals actes de la diada, i no més es va dur a terme la processó marítima amb un reduït grup de llaguts com a acompanyants. Després de la Festa Major es van sentir rumors que probablement a l'octubre s'intentaria organitzar el Campionat d'Espanya ajornat. L'equip absolut masculí del nostre Club es va engrescar a participar-hi i, amb aquest objectiu, va intensificar els seus entrenaments.

Finalment, el 3 i 4 d'octubre, al Club Nàutic Los Nietos, un petit poble de pescadors amb un port esportiu propi situat a La Manga del Mar Menor, es va dur a terme, tot i que amb un format reduït, el XVI Campionat d'Espanya de Rem de banc fix – Llaüt. Teníem clar que no seria una competició amb el format conegut per tothom, ja que les

mesures sanitàries obligaven a modificar-lo, però tot i així es va decidir assistir-hi. L'equip sènior es va desplaçar a aquesta localitat murciana el dia anterior i la seva participació, tot i no classificar-se per a les mànegues finals, va ser molt meritòria. El fet de poder-se mesurar amb les millors tripulacions del Mediterrani i conèixer de primera mà el nivell assolit fins aleshores es va considerar que va ser una experiència molt enriquidora.

Després d'aquesta competició, pel fet que els indicadors de la pandèmia tornaven a repuntar, es va tornar a aturar tota activitat esportiva i van reprendre les sessions preparatòries en línia, que es van allargar fins ben entrat

el desembre, però tot això ja formarà part de la crònica de la temporada que ve.

Acabava així la temporada d'un any negre que es recordarà mundialment i que va afectar, de ple, al concepte de llibertat que hom tenia fins llavors. Aquesta nova situació va alterar, com no podia ser d'una altra manera, l'activitat del Club de Rem Santa Cristina i, tot plegat, converteix la crònica de l'any 2020 en la més estranya que mai haurem escrit.

A l'espera que tot torni a la normalitat, mentrestant:
Amunt els remes i Bona Festa Major! ■

La temporada en imatges

Llarga distància Llagut a Badalona, novembre de 2019.

Entrenaments Escola de Rem (30/11/2019).

Llarga distància a Arenys, Veterà femení (1/12/2019).

Platja de Santa Cristina, Sèniors (5/12/2019).

Tot el Club en actiu, final Lliga d'hivern (15/12/2019).

Sènior i Veterà femení (15/1/2020).

Escola de Rem (25/1/2020).

Empuriabrava (16/2/2020).

Diada dels Perdons (8/3/2020).

Santa Cristina, març de 2020.

Juliol de 2020, tornem a l'aigua.

Santa Cristina 2020.

Confraria de Sant Elm de Lloret de Mar

Ignasi Riera i Garriga
Obrer Major - President

La gent de mar és solidària. No es pot entendre una altra manera de ser: el mar obliga a ajudar-se.

La confraria de Sant Elm neix el 1554 per potenciar aquesta ajuda col·lectiva i espontània.

Ja al segle X, madona Sicardis de Montsoriu, dama noble i senyora de Lloret, viu una experiència de treball en comú que la va marcar.

El 1041 pren possessió de l'alou de Lloret i viu al castell de Sant Joan.

Una tarda, com molts de dies, surt a passejar per la platja gran. L'acompanya el seu fill Bernat Umbert.

A tots dos els agrada admirar el mar amb la posta de sol darrere dels penya-segats, tot escoltant de fons el cant dels grills.

En Bernat pregunta a sa mare:

– Mare, per què ses roques que toquen a sa desembocadura de sa riera reben es nom de sa Caravera?– Fill, es tracta d'una història crua i alhora commovedora des passat.–Vull que me l'expliquis, m!Ella es fa pregar per la cruesa des relat, però al final hi accedeix.

– Fa anys, es vigilant de sa torre des castell va albirar s'arribada d'uns vaixells pirates.

Com saps, ses visites inesperades de pirates i corsaris són freqüents i conegudes per sa seva violència.

Arrasen cases, fan pillatge, roben, violen, menystenen ses persones, segresten homes, dones i infants.

Vàrem donar avís als vilatans de Locet perquè es resguardessin, ells i ses seves pertinences, dins des castell.

Dibuix al·lusi a Sicardis i alguns dels seus fills: Ermessenda, Guisla, Arbert i Bernat Gaufred.

Autor: Josep Maria Barba. Lloret Gaceta, 18 de maig de 1978.

Un d'ells, un home brut i corpulent, va pujar a sa torre per divisar de prop es velers.

Sa gent del costat des castell i els agricultors disseminats pes terme, fins i tot els de ses masies de la Sagrera, varen anar entrant morts de pànic.

Tots passàrem sa nit pregant i sentint es soroll constant de ses destrosses que els pirates feien a portes, finestres, camps, bestiar...

Es moment era molt tens.

Nit tancada.

Els grills deixaren de cantar.

Sa desesperació va cobrir l'ambient.

Tot d'una, els homes van agafar els punyals de fusta ampla i corba que fan servir per treballar, sortiren en silenci, en dos grups, i es situaren un a cada costat de sa riera, enmig dels canyons.

Els pirates, per protegir-se, passaren per s'aigua, pes centre de sa riera, entre canyes, en dos grups, un més avançat que s'altre.

As crit de "desperta, ferro!", els locetans van atacar per sorpresa els pirates i van fer una carnisseria.

Els pirates supervivents fugiren en direcció al mar i, en arribar a ses roques de sa desembocadura de sa riera, se'ls va aparèixer sa imatge d'una gran calavera.

Va ser el cop final: espantats, es van capbussar a s'aigua per anar als vaixells fondejats i fugir de sa badia de sa platja gran.

Veient sa seva victòria, els locetans van abraçar s'home brut i corpulent que els havia entrenat durant mesos.

Es seu nom, Roger; sa seva feina, oficial intermedi dels almogàvers. Era a Locet per recuperar-se de ses ferides sofertes en ses batalles sota ses ordres de sa corona d'Aragó.

Els grills començaren a cantar de nou.

Aquesta llegenda i història lloretenca demostra que, treballant units, som capaços de superar mals moment. Ja ho hem fet en el passat, ho fem en el present i ho tornarem a fer en el futur.

La Confraria de Sant Elm des del 1554 ho fa i ho continuarà fent.

Sempre al costat de la gent, amb empena i força.

Us desitgem una bona dosi d'aquesta empena i força, i també una molt bona Festa Major! ■

Una Santa Cristina al Ripollès

Joan Domènech Moner

Predel·la de l'antic retaule de Santa Llúcia (Museu de Sant Joan de les Abadesses). Hi ha representades Santa Úrsula, Santa Cristina, Santa Helena i Santa Margarida.

El qui visita el monestir de Sant Joan de les Abadeses i, sobretot, si entra a contemplar el tresor artístic del museu que hi ha instal·lat en una de les dependències annexes, és fàcil que s'adoni que, en una de les sales, s'exhibeix, al costat d'un quadre de Santa Caterina, del segle XV, identificat amb el número 31, i com si formés part del mateix lot, la predel·la de l'anomenat retaule de Santa Llúcia amb la figura pintada de diverses verges, entre les quals els tècnics han identificat Santa Úrsula, Santa Cristina, –bé que sense els atributs que els lloretencs estem acostumats a veure en la seva iconografia–, Santa Helena i Santa Margarida. Un retaule era una composició artística formada per diverses taules o quadres pintada, esculpida o mixta que es col·locava darrere de l'altar (“retro tabula”). S'entén per predel·la el bancal o plafó situat a la part baixa, tocant a l'altar, generalment dividit en petits compartiments, on són representades escenes o figures que tenen relació amb les de la part superior del retaule. La situació d'aquest compartiment, a tocar l'altar, devia propiciar sovint el xoc d'altres objectes d'ús sacre o el fregadís del pas dels encarregats, amb el plafó, motiu pel qual és, segurament, la part de la peça artística que sol estar més deteriorada. És el cas del fragment que ens ocupa i de bastants altres retaules. Sembla que aquesta predel·la havia pertangut, com acabem de dir, al retaule d'un altar del propi monestir de Sant Joan dedicat a Santa Llúcia, una part del qual està al Museu de Vic. És freqüent el cas que un retaule dedicat a una verge porti una predel·la amb la imatge pictòrica d'altres de semblants. A vegades deu ser per associació d'idees en la ment de l'artista autor, o per relació històrica de les santes, o perquè alguna d'elles és la patrona d'alguna comitent (persona que encarrega l'obra d'art), etc. Habitualment solen anar força juntes San-

ta Llúcia, Santa Cristina, Santa Bàrbara, Santa Caterina, Santa Úrsula, Santa Margarida i alguna altra¹. Per la nostra experiència podem assegurar que Santa Bàrbara i Santa Caterina són de les que hem trobat juntes de forma més freqüent. D'altra banda, quan una d'elles ostenta el major protagonisme, és a dir, ocupa la fornícula o la part central de l'altar (o sigui que el té dedicat), alguna de les altres sol figurar a la part baixa, en format més petit.² És evident

1. Buscant raons que justifiquin aquesta presència conjunta podem subratllar que es tracta d'unes santes màrtirs que van gaudir de molta popularitat durant l'edat mitjana, que a gairebé totes se'ls atribueix una família noble o destacada a la qual van renunciar, cosa que podia acréixer l'admiració i veneració del poble ras, que eren joves –excepte Sta. Helena–, la majoria dels segles III-IV dC (Santa Úrsula del V), algunes d'elles més llegendàries que contrastades històricament, de l'àrea mediterrània (Sta. Àgueda o Àgata de Catània, Sta. Llúcia amb relíquies a Siracusa, Constantinoble i Venècia, Sta. Caterina a Alexandria, Santa Margarida a Antioquia de Pisidia (coneguda, també, per Cesàrea), Santa Cristina a Bolsena (Laci), Santa Eulàlia a Mèrida (Hispania), Sta. Helena a Bitínia (Àsia Menor i, després, a Roma), etc. Els pelegrinatges a Santiago de Compostela devien afavorir la divulgació de les seves vides i miracles i també les relacions marítimes entre els estats i les ciutats del Mare Nostrum.
2. Només que consultem algun llibre d'art dedicat als retaules des de l'època del gòtic al renaixement trobarem exemples del que diem. Al santuari de Penafel, de Santa Margarida i els Monjos, a l'Alt Penedès, trobem el retaule de Santa Llúcia, de Joan Mates, de 1418, a la predel·la del qual figuren, entre altres, Santa Caterina i Santa Bàrbara (identificables la primera per l'atribut de la roda dentada i la segona, per la torre). En una ermita de Puertomingalvo, de Terol, hi ha un retaule atribuït a Gonçal Peris (voltants de 1423), amb Santa Bàrbara aquesta vegada a la part central i a la predel·la hi figuren quatre santes femenines, una d'elles Santa Àgata. Es conserva, també, un retaule dedicat a Santa Bàrbara, obrat per l'anomenat mestre de Santa Basilisa (de cap al 1440), a la predel·la del qual s'intueix la presència de la figura d'alguna de les diverses verges esmentades, però quasi totes estan totalment o molt parcialment esborrades i la identificació és difícil. De totes maneres, les santes verges que comentem, la majoria màrtirs, (cosa que es demostra iconogràficament per la palma que les acompanya), apareixen, també, de forma freqüent en retaules que tenen per figura central sants molt diversos. No es tracta, doncs, d'una necessària correspondència o coincidència de gènere. En el retaule de la Mare de Déu de Santa Maria de Copons, de Lluís Borrassà (s. XIV), la predel·la compta amb Santa Caterina i Santa Llúcia (si bé una part bàsica per a la identificació està esborrada). En el retaule dels goigs de la Mare de Déu de l'església

La Santa Llúcia conservada al Museu de Vic.

parroquial de Cabassers (Priorat), l'autor, Mateu Ortoneda, hi pintà (cap al 1403) a la predel·la, Santa Bàrbara i Santa Caterina. En el de Sant Pere de Cubells (a la Noguera), atribuït a l'anomenat Mestre de Cubells (d'entre 1380-1420), apareixen Santa Caterina i Santa Bàrbara. En el de Sant Pere de Terrassa, de Lluís Borrassà (1411), s'inclouen les figures de Santa Caterina i Santa Bàrbara a la predel·la. Al de Santa Clara de Vic, també de Borrassà (de 1415) hi ha una predel·la amb dues figures femenines, Santa Caterina i Santa Delfina i, damunt mateix de la predel·la, en el que forma el darrer pis del retaule, amb la patrona del retaule – Santa Clara – a la part central, junt amb la Mare de Déu i Sant Miquel, disposades simètricament a banda i banda hi ha Santa Marta i Santa Perpètua. En el de Sant Miquel de Penafel (1418), de Joan Mates, la predel·la conté dues santes, Sta. Caterina i Santa Úrsula. En el de Santa Maria de Sant Martí Sarroca (Alt Penedès), del taller de Jaume Cabrera (1420-25) la predel·la compta amb la figura de sis santes de les quals semblen identificar-se Santa Margarida, Santa Àgata, Santa Caterina, Santa Tecla i Santa Llúcia. A la del retaule de l'església parroquial de Santa Maria de Glorieta, de la Conca de Barberà, Ramon de Mur hi recordà (entre 1410/1435), Santa Llúcia i Santa Bàrbara, al costat de Sant Joan. Al retaule de Sant Miquel i Sant Joan Baptista, de Sant Llorenç de Morunys, Bernat Despuig i Jaume Cirera, el s. XV, hi van plasmar la figura de Santa Eulàlia i Santa Caterina. Al de Sant Miquel de l'església parroquial de Vilafranca del Maestrat, Bernat Serra, el 1429, decorà la predel·la amb les figures de Santa Magdalena (té l'atribut del vas de perfum a la mà) i Santa Caterina. En la predel·la del de Sant Pere de Púbol (1437), de Bernat Martorell, trobem Santa Caterina i novament Santa Magdalena. Al retaule de Santa Tecla i Sant Sebastià de la catedral de Barcelona (obrat entre 1486 i 1489) del taller dels Vergós, hi veiem a la predel·la Santa Magdalena i Santa Bàrbara. En el de Sant Miquel de la parròquia de Verdú (Urgell), (de cap al 1494) atribuït al valencià Pere Girard, hi ha Santa Bàrbara i Santa Llúcia. El retaule de la Mare de Déu d'Abella de la Conca (Pallars Jussà), de finals del s. XV, atribuït a Pere Espallargues, inclou a la predel·la Santa Llúcia i Santa Bàrbara. I en el de Sant Joaquim i Santa Anna, de l'església parroquial de Font (Osca) l'anomenat Mestre de Viella hi pintà, a finals del s. XV, a la predel·la, grups de parelles de sants, entre els quals, com a figures femenines s'identifiquen Santa Àgata, Sta. Llúcia, Sta. Quitèria i Santa Bàrbara. Són uns exemples que justifiquen el que comentàvem del retaule de Santa Llúcia de Sant Joan de les Abadesses i evidencien que no era, en la selecció de la temàtica de les santes representades, res especial. Seguia els costums establerts.

que, en aquest cas, es dedueix que la devoció se centra en la imatge titular de l'altar, però també és cert que, al llarg dels temps, algú devia explicar qui eren les verges o santes que complementaven el retaule i, per tant, alguna cosa es devia saber d'aquelles imatges secundàries –no debades el retaule estava pensat per il·lustrar iconogràficament els devots. Santa Cristina, doncs, també queda inscrita dins de les devocions mantingudes en el monestir de Sant Joan de les Abadesses, ni que sigui de passada.

És una llàstima que, amb el temps, hagi anat saltant la pintura i només en quedi una part, suficient, però, per poder identificar la màrtir de Toscana. Els estudis efectuats per tècnics del museu donen com a autor del retaule el pintor Joan Gascó, del segle XVI. En aquesta època s'estava efectuant un canvi en el model de pintura i la representació tradicional d'aire gòtic i ascendència flamenca deixava pas a un tipus d'imatge renaixentista que venia d'Itàlia i que s'anava imposant mercès als encàrrecs de les corporacions i congregacions locals. A Barcelona hi van destacar una sèrie de pintors, alguns vinguts de fora (del nord d'Europa, de Portugal, d'Itàlia...). S'esmenten Joan de Borgonya, Pere Nunyes, Henríque Fernàndez, Pere Serafi (que a Lloret pintà el retaule de l'altar major dedicat a Sant Romà, encarregat el 1541), Pietro Paolo de Montalbergo, Issac Hermes, Joan Bta. Toscano (autor, igualment, d'un retaule del Roser per a l'església de Lloret, el 1595), Joan Bta. Palma, Jaume Huguet (pare i fill homònims), o la família Gascó, aquesta amb el taller instal·lat a Vic.³ És bo imaginar com serien aquests tallers de l'època: molt semblants als de caire artesà, amb un líder o mestre que destacava per sobre dels altres treballadors, una figura rellevant que és la que ha deixat nomenada com artista i una successió moltes vegades evident de pares a fills. Hem vist, fa poc, el cas dels dos Jaume Huguet; a Lloret hem comprovat el cas de la nissaga dels Forner, un dels quals, segurament Jaume Forner III, és l'autor del retaule de Santa Cristina, pintat entre 1612 i 1613, i en el cas que ens ocupa –el retaule de Santa Llúcia de Sant Joan de les Abadesses– hem de parlar de Joan Gascó, que també tingué diversos fills que van continuar el taller. El gran i més destacat es deia Pere. Joan Gascó era navarrès, fill d'un pagès de Tafalla. Després de recórrer diversos indrets s'establí a Vic al voltant del 1503, i hi morí el març de 1529. Amb els seus quatre fills i altres col·laboradors fou capaç d'acceptar i portar a terme nombrosos encàrrecs a la capital d'Osona mateix, però també pel Vallès Oriental, l'Alt Urgell i el Ripollès. Una de les obres per a aquesta comarca (que se li atribueix) fou el retaule de Santa Llúcia de l'església del monestir que el canonge almonier Atanasi Oliver, el 1505, costejà, del qual es conserva la taula central al Museu Episcopal de Vic (núm. inv. 1033, mides 1,47 x 0,98) i part de la predel·la –on contemplem Santa Cristina– al museu del monestir de Sant Joan. El canonge va fer construir l'altar i el retaule i hi va instituir una missa el dia de la festa de Santa Llúcia. (El pintor no era inèdit en el monestir: dos anys abans Joan Gascó ja havia pintat el sagrari de l'altar major). Aquest altar de Santa Llúcia consta en els inventaris de 1618, 1622 i 1674. En els dos primers s'assegura que estava situat prop del portal de

3. *De Flandes a Itàlia. El canvi de model en la pintura catalana del segle XVI: el bisbat de Girona*. Catàleg edició del Museu d'Art. Impressió Marquès Tallers Gràfics. Girona 1998. Pàg. 17. Article amb el mateix títol del catàleg. Pp. 17-20. Biografia de Joan Gascó, a cura de Miquel Mirambell. Pp. 192-195.

Segon compartiment de la predel·la del retaule de Santa Llúcia del museu de Sant Joan de les Abadesses. Tot i que molt deteriorada, apareix la figura de Santa Cristina.

sant Mateu, just on ara hi ha l'accés a l'Arxiu del Monestir. En el de 1674 s'indica que era a prop del primer absis, a la dreta de l'absis central i s'especifica que, al mig del retaule, hi havia la Mare de Déu, i després hi figuraven Santa Llúcia i quatre verges a la predel·la. Amb el temps, la Mare de Déu central va ser esborrada per obrir-hi una fornícula on es devia col·locar una imatge –de Santa Llúcia? Una resolució capitular de 1784 ens informa que el retaule està adossat a una pilastra del presbiteri, al fons, a la dreta de

l'altar major. El trasllat es calcula que fou degut a les obres de l'arxiu. L'adaptació de la peça d'art a la pilastra provocà, segons sembla, la mutilació de les escenes laterals del retaule, que va començar a quedar desfigurada en relació a la distribució original, raó que devia fer més fàcil encara la dispersió d'algun dels elements constitutius. El canonge Oliver, quan va encarregar aquesta obra d'art, no es devia pas imaginar els problemes que portaria als responsables del monestir de Sant Joan. Sembla ser que en temps del bisbe Morgades es va voler mostrar part del contingut artístic de Vic i Sant Joan amb la tramesa a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888 d'unes quantes peces importants, entre elles la taula amb la pintura de Santa Llúcia de Joan Gascó del monestir de Sant Joan, per les quals va obtenir, per cert, un parell de medalles d'or. El rector i els parroquians, però, no ho van veure gens clar de bon començament i, si van accedir al final, va ser convençuts que Sant Joan, amb aquesta mostra, assoliria més fama i prestigi i, en el futur, seria més visitat. Però vet aquí que l'èxit assolit a l'Exposició de Barcelona va fer pensar al bisbe Morgades en la possibilitat de crear un museu diocesà a Vic i va començar-lo retenint bona part de les peces que havien anat a l'exposició de la Ciutat Comtal i que, per tant, ja no van tornar a Sant Joan. També van desaparèixer del tresor del monestir altres peces amb complicitat d'algun clergue. Al bisbe li agradava, per exemple, el quadre de Santa Llúcia del retaule que hem comentat, i l'economista Mn. Libori Colomer, el 1889, prometé al prelat que li enviaria "sin nadie aperebirse". Així devia anar. I com aquesta, altres peces, algunes molt més importants (com un retaule gòtic d'alabastre de la Passió).⁴ A partir del moment en què es van anar descobrint aquestes martingales va començar la llarga reivindicació dels parroquians de Sant Joan, que sempre ha estat acollida amb bones paraules però ningú, ni cap dels darrers bisbes vigatans, ha tingut el valor de resoldre. El retaule de Santa Llúcia segueix desmembrat, amb una part a Vic i una altra a Sant Joan de les Abadesses que és el seu lloc propi, perquè és per on va ser encarregat i construït. En tot cas el recordem i li dediquem aquest comentari pel fet de contenir una altra Santa Cristina que afegim al nostre particular inventari en el recorregut per les diverses terres de la península ibèrica que, d'alguna manera, reten culte, com nosaltres –bé que, sovint, amb iconografia diferent i amb major o menor intensitat–, a la màrtir de Bolsena. ■

4. Josep Esteve "El Patrimoni Artístic de Sant Joan de les Abadesses dipositat al Museu Episcopal de Vic". C.E.C.R. Annals 1995-1996. Pp.101-129.

Relat d'una diada insòlita: Santa Cristina 2020

Jordi Soliguer i Mas

Avui a primera hora del matí un grup de persones integrat pels obrers, les obreres, els balladors i uns quants, no gaires, homes i dones sense nom, com si fessin estraperlo, han recorregut uns carrers solitaris i silenciosos, sense paraules i sense música, portant la imatge de la Santa i sa Relíquia. Han estat aquells que s'han volgut mantenir fidels a la festa, sense deixar que s'esberlés la cadena ininterrompuda que des de segles s'ha anat confeint amb cada nova celebració. Un cop arribats a la platja, han embarcat gairebé de forma clandestina en un vaixell que els hauria de dur fins a Santa Cristina. No tothom ha pujat a bordo, alguns han quedat en terra perquè segurament han considerat que la seva participació fins allà era l'aportació personal que consideraven necessària.

Des de dalt la barca, en un dia gris i plujós a estones, mentre es navegava vers el punt des d'on s'atalaia Sant Pere, lloc que dona culte a la mare de déu de Gràcia, es podia observar un mar calmat i pacífic, acollidor de les poques barquetes, cinc concretament, i de quatre llaguts que puntualment han acudit a la cita per manifestar la devoció de la gent de mar tot alçant els remes en l'oració marítima. Al fons, la costa més que brava semblava serena. A bordo, es palpava la joia de la festa i quan ha sonat la Salve, l'emoció del moment, intensa i refermada en l'estricta intimitat de cada personatge que l'entonava amb cerimoniosa reverència, ha clos el primer acte imprescindible de la diada.

Després de desembarcar a la platja de Santa Cristina, s'ha reestructurat la comitiva a la qual s'hi

han ajuntat altres persones que esperaven l'arribada des de terra estant i s'ha emprès la pujada fins a l'ermita sota el toc festiu de la campana que donava la benvinguda. A la capella hi ha acudit força gent que ha arribat en automòbils. Quan ha arribat el bisbe, acostumat a assistir-hi, s'ha iniciat l'ofici solemne en honor de la nostra patrona, acte central de la festa.

Uns dins el santuari, amb mascaretes i separats adequadament, i uns altres a l'exterior, visualitzant la cerimònia a través d'una pantalla instal·lada a propòsit, han reviscut un any més la solemnitat de la missa que ha estat acompanyada, com sempre, amb els cants de la coral Alba de Prima. L'Arseni, l'obrer major, a l'inici de la celebració religiosa, ha adreçat unes paraules d'agraïment a tots

els que enguany han participat de formes diverses en la realització i l'enaltiment de la festivitat de Santa Cristina. També, especialment en aquestes circumstàncies que estem patint per la pandèmia, ha recordat personatges simbòlics, ja desapareguts, que van esmerçar els seus esforços pel manteniment i la brillantor de la festa al llarg de molts anys. Uns, obrers de l'Obreria de Santa Cristina, i altres, lloretencs de cor que van aportar el millor d'ells per mantenir l'esplendor de l'homenatge a la nostra patrona. Duts, com ha dit ell, per motivacions segurament ben diverses al voltant de la fe, la tradició i el sentiment de pertinença. En tot cas, sempre amb voluntat, amb generositat i amb bona disposició.

Ha estat una reflexió important i necessària en un dia com avui, ple de dificultats per realitzar tot allò que anualment organitza l'Obreria de Santa Cristina. Era el moment just per rememorar unes persones que en èpoques més o menys difícils també van lluitar per defensar la nostra associació i les festes entorn de la nostra Santa. Un record sentit que ha embargat d'emoció el nostre president, que ha hagut d'interrompre el seu discurs uns breus instants

per refer-se. Aquesta emoció incontrolable és la que revesteix de sinceritat i de convenciment les accions humanes. I avui ha estat la culminació de molts dies durs, de preparatius i de negatives a les propostes. Però tenim la certesa que hem fet el que havíem de fer: refermar la nostra fidelitat a Santa Cristina. Per això els integrants de l'Obreria hem d'estar al servei l'entitat, per això vam acceptar ser-hi, per fer que aquesta nau avanci amb rumb decidit cap el seu objectiu i avui ho hem manifestat i demostrat de forma diàfana i contundent.

Al final de la missa, quan hem estat compartint una estona amb les obreres, els balladors i la junta de l'Obreria, s'ha pogut detectar un molt bon ambient de companyonia entre tots, una satisfacció conjunta per la celebració tan digna i reeixida com la que s'ha portat a terme. Que tinguin la seguretat les obreres d'aquest any que tot té la seva cara bona. Han pogut viure un dia diferent, però igual d'intens, o potser en algun sentit, més. Original, únic i que passarà a la història i elles hi quedaran reflectides. No ha acabat encara el seu mandat i els esperen noves jornades de joia. Que gaudeixin de tot allò que puguin tastar i conèixer de Santa Cristina, que no es retinguin i que siguin molt felices, que segur que quan tot això hagi passat ens ho explicaran i ho recordaran amb una tendresa especial i ho guardaran en aquell raconet del cor on es disposen les coses estimades.

En definitiva, un dia diferent, excepcional, però que dona sentit a l'existència d'una entitat com l'Obreria de Santa Cristina, que vetlla amb dedicació i perseverança per tot allò que té relació amb Santa Cristina, l'ermita, el seu entorn, les tradicions i el culte a la nostra santa, patrona de Lloret.

Bona Festa Major a tothom. De tot cor. ■

Sardanes i pandèmia

Jordi Rocas

La Principal d'Olot ja fa una cinquantena llarga d'anys que porta les seves sardanes a la nostra festa dels *Perdons*, llevat d'aquests dos darrers anys per culpa de les limitacions pandèmiques; una mostra del problema general que ha tingut la cultura a tot el país, tot i que nosaltres el centrem en el tema sardanista.

Dins els rengles de la cobla garrotxina, hi trobem en *Josep Loredo*, tenorista i un dels destacats especialistes actuals d'investigació del món de la cobla i els músics dels nostres dies, i cronista de La Principal d'Olot.

Dins aquesta crònica, trobem que el 29 de juny del 2020, varen actuar a Recasens, a l'Alt Empordà, i s'apunta que la darrera actuació havia sigut la de la festa lloretenca dels Perdons, el mes de febrer; per tant, quasi quatre mesos d'inactivitat total, amb tot el que això comporta: sense assajos col·lectius, només cadascú a casa seva mantenint-se en forma amb el seu instrument i poca cosa més, i sobretot, la manca de cap ingrés per aquesta activitat i sense ajut econòmic de cap mena.

En arribar al juliol, alguna activitat amb cobla treu el cap tímidament. A Lloret, vuit de les audicions dels dissabtes es duen a terme en format de concert, en lloc tancat. El pati de l'Erol de la parròquia va ser un lloc ideal, amb controls de temperatura, distància, neteja de mans, etc. Aquestes audicions van ser els únics actes duts a terme, amb totes les precaucions possibles, de la trentena d'actes lloretencs on intervé la cobla.

Com vàrem comprovar de l'Obreria mateix, vam patir l'anul·lació de la Festa Major pel que fa a la música, passades, processó, Ball de plaça, les Sardanes a l'Alba i, aquest 2021, també els Perdons.

Durant aquests darrers dos anys, totes les altres activitats lloretenques han patit de ple el problema, les festes a les Alegries, l'Aplec de la Sardana del maig, el concurs de colles sardanistes i un llarg etc., tots han patit les conseqüències de la pandèmia, remarcant que a tot el país, els tres mil actes amb cobla que aproximadament s'hi duïen a terme al llarg de l'any, varen quedar reduïts a uns tres-cents, per tant, el tema ha sigut greu i complex, i l'ha patit tothom. No cal parlar del teixit productiu. Aquesta crisi trigarà a recuperar-se i la ressaca lamentablement serà llarga.

Si no hi ha entrebancs, sembla que el virus es va controlant i totes les activitats econòmiques, també les culturals, entre elles la sardana, van recuperant-se lentament del sotrac, tot i que les precaucions encara limiten en gran manera aquestes activitats. Davant del problema, però, la manera més ràpida d'avançar cap a la normalitat desitjada, és anar poc a poc.

Aquesta festa major, la programació pel que fa a la música i la dansa, sembla que s'acosta en part a aquella normalitat desitjada, recuperant tot el que es pugui pel que fa a la Festa Major. Aquesta normalitat, però, porta associada una prudència que durarà temps. Estem a l'inici, sí, però difícilment tot tornarà a ser com abans, han quedat pel camí massa fets i sobretot gent, i aquests no és recuperaran.

El primer document que tenim de Santa Cristina, del 1354, era una autorització per recaptar almoines per il·luminar i adornar decentment l'ermita que, pel que sembla, havia patit uns anys difícils amb motiu de la pesta negra del 1348. Ara, 672 anys després, hem tingut una nova pesta com aquella, tot i que les conseqüències no han afectat l'ermita en si, sí que ho ha fet a la seva activitat i la seva gent.

Un conegut va dir que, "*era un any per oblidar, però que mai oblidarem...*", em sembla un missatge potent i indiscutible que cal tenir en compte. ■

“La grip espanyola” a Lloret de Mar

La fatídica tardor de l'any 1918

Joaquim Daban
Cap del Servei d'Arxiu Municipal

Vista del passeig Jacint Verdaguer des de l'edifici de l'Ajuntament. 1915 ca.

Procedència: SAMLM – Fons Martínez Planas. CID. 510.000.700_302.035.010. Autor: Emili Martínez Passapera.

Context inicial

El dia 12 de març de 2020 el govern va decretar l'estat d'alarma per a poder combatre la pandèmia provocada per la COVID-19. Segons apunten les investigacions científiques, el virus va aparèixer a finals de l'any 2019 a la ciutat de Wuhan, capital de la província de Hubei, situada a la zona central de la Xina. Malauradament, aquesta malaltia es va anar escampant i, des de llavors, estem immersos en una crisi sanitària mundial que afecta tots els àmbits de la nostra vida: econòmic, social, polític, educatiu...

Però aquesta pandèmia no ha estat la primera que pateix la humanitat, ni tampoc serà la darrera. Al segle XIV es va propagar arreu del món la famosa “pesta negra” que, segons algunes investigacions, també es va originar a la Xina. Aquesta pandèmia va provocar la mort d'una tercera part de la població europea, uns 20 milions de persones.

L'any 1650, amb plena guerra dels segadors, es va escampar arreu del principat una nova epidèmia que va ocasionar grans estralls a la nostra població.¹ Els lloretencs van portar en processó la imatge de Santa Cristina des del santuari a l'església parroquial, *“per tal de tenir més a la vora, en aquelles hores angoixoses, son maternal amparament i facilitar a tots els fidels, joves i vells, l'assistència a les solemnials rogatives elevades a l'Excelsa Patrona”*. En prova de veneració i respecte, mentre la santa estigués a l'altar major de la parròquia es van prohibir els jocs i les diversions públiques, i es fixaren penes pecuniàries i de presó per als que incomplissin les normes dictades per les autoritats locals.

Més recentment, al 1854, es va estendre una nova epidèmia provocada pel còlera “morbo”, que a Lloret de Mar va comportar la mort de 308 persones, entre els mesos d'agost i setembre. Del total d'aquestes víctimes mortals, 168 foren infants i 140 persones adultes. Atesa la virulència d'aquesta infecció, els lloretencs marxaven espantats de qualsevol focus d'infecció, deixaven els malalts desatesos i van quedar molts cadàvers sense enterrar durant tres o quatre dies. Fou llavors quan va destacar l'actuació del rector Joaquim Coch, que va recórrer les llars lloretenques per socórrer als desvalguts i per assistir als moribunds, carregant a la seva esquena les despulles dels qui morien abandonats. Finalment, el dia 12 de setembre de 1854, el rector Coch va morir víctima d'aquesta mateixa malaltia.

Però a banda d'aquestes referències puntuals, voldria centrar aquest article en la gestió i les conseqüències que tingué per a Lloret de Mar la pandèmia provocada per la grip de l'any 1918, que fou coneguda internacionalment amb el sobrenom de “la grip espanyola” i que va causar la mort d'entre 50 i 100 milions de persones a tot el món.

Tot i que algunes investigacions assenyalen que aquesta pandèmia es va iniciar al continent asiàtic, s'ha de destacar que els primers casos reconeguts es van detectar a diferents campaments militars dels Estats Units. Cal recordar que, en aquella època, el món occidental estava immers en la primera guerra mundial i que el govern americà, per tal de combatre les potències de la triple aliança, va enviar gran quantitat de tropes al continent europeu, que desembarcaren a les costes franceses. A partir de llavors, el virus es va estendre molt ràpidament entre els soldats americans, francesos, alemanys, italians... i va acabar arribant a l'estat espanyol. Però els governs dels països

1. Informacions i dades extretes de FABREGAS i BARRI, Esteve. “La pesta a Lloret de Mar” dins *Aires Lloretencs*, 15 de gener de 1935. <https://www.lloret.cat/pan-dora/viewer.vm?id=0000000469&page=4&search=grip&lang=ca&view=premsa>.

que estaven en conflicte, per qüestions d'estratègia militar no van voler informar als seus ciutadans sobre la mort de milers de treballadors i de soldats, i van imposar una fèrria censura sobre la seva premsa. En canvi, com que Espanya no estava en guerra, va permetre que els mitjans de comunicació informessin sobre els diferents casos de grip que s'estaven escampant arreu de la península. La primera referència sobre el caràcter epidèmic d'aquesta grip va aparèixer a la premsa espanyola el dia 1 de juny de 1918; i a partir d'aquesta informació, els mitjans internacionals van batejar aquesta pandèmia com a "grip espanyola" perquè semblava que era l'únic país que n'estava afectat.

Inicialment, aquesta malaltia començà essent una grip relativament lleugera, però la seva letalitat va anar augmentant progressivament. Els símptomes eren confusos: pupil·les dilatades, febre alta, pols i respiració ràpida, cansament físic... Al cap de sis hores d'aquests símptomes, els pulmons començaven a segregar un excés de líquid; a les dotze hores es produïa un empitjorament generalitzat del pacient; i a les 24 o 48 hores li sobrevenia la mort. A diferència d'altres pandèmies, que afectaven a persones d'edat avançada, aquesta va impactar directament a la població jove i als adults que gaudien de bona salut.

L'anomenada "grip espanyola" va tenir tres grans onades. La primera es manifestà entre els mesos de març a juliol de 1918, i afectà principalment a les grans capitals europees i de l'estat espanyol. La segona es va declarar entre el setembre i el desembre de 1918; va impactar les zones més rurals i va ser l'onada més virulenta i mortal. I la darrera es va propagar entre els mesos de febrer i abril de 1919.

L'afectació de la malaltia als municipis veïns

No disposem de cap mitjà de comunicació local que pugui informar-nos sobre el progrés i les conseqüències d'aquesta pandèmia a la nostra vila. No obstant això, a través del setmanari *La Costa de Llevant*, que s'editava a Canet de Mar, podem extreure algunes notícies que informen sobre l'evolució d'aquesta malaltia a les poblacions properes: Blanes, Malgrat, Tordera, Palafolls...²

La primera vegada que s'esmenta la pandèmia en aquest setmanari, apareix a l'edició del dia 2 de juny en una crònica local de Malgrat de Mar:

La epidèmia regnant s'es introduït sens demanarne permís qualques cases de aquesta localitat, si bé que sortosament de una manera lleugera y sense funestes conseqüències.

Aparentment, tot semblava força controlat, i res feia preveure que aquesta malaltia pogués ocasionar gaire víctimes mortals.

Durant els mesos de juliol, agost i setembre, en aquest setmanari no es fa cap referència a l'epidèmia de la grip. Però, a partir del mes d'octubre les notícies s'acumularen. Des de Palafolls lamentaven la mort del jove Esteve Verdager, que fou víctima de l'epidèmia a l'hospital militar de Barcelona. A Malgrat també informaven que havien tin-

per a socors al espcies, a les families nevens individus malalt		Entrada
Nome dels donants per ordre d'ingrés de cantitat	Peseta	
Sebastià Garriga Billoch	250	
Agustín Vilch, Juan General	250	
Josep Martí Coll	25	
Josep Soler Oliva	25	
Alumnos del Colegio de Religiosos Francescos	100	
Almós Sala	100	
Maria Sarraga Vda. de Sarraga	100	
Salvador Vidal Artau	50	
Francisco Masferrer	50	
Joan Martí Vilardor	50	
Joaquim Passapera	50	
Joan Martí Coll	50	
Joan Ribas Domenech	50	
Carles de Gassot	50	
Carles Sala	50	

Document de subscripció i ajudes a l'epidèmia de grip, dita Grip Espanyola. 1918.

SAMLM - Fons Ajuntament de Lloret de Mar. CID: 100.002.1260.111_045.252.050.

gut "una dotzena y mitja de sensibles defuncions, entre elles desde la darrera crònica la de donya Amanda Dalmau de Ridaura y la esposa del volgut industrial en Ramon Piferrer" i pocs dies més tard, anunciaven la mort del regidor municipal "Ramon Aymerich, per qual motiu onejà diumenge passat la bandera catalana a mitg pal, en la casa Comunal". Blanes també informava de la mort de Joan Ribas: "Víctima de l'epidèmia, que com un nou assot flagella tota la nostra terra, ha caygut el bon company a lo millor de sa vida, en la ciutat comtal, als 39 anys d'edat, quan cullia el fruyt assahonat y esplendorós de tota una joventut d'estudi y quan tot li somreya al seu entorn." I uns dies més tard feien pública la mort de Joaquim Alemany i Sastre "víctima també de l'epidèmia, desenllas esdevingut quan ningú l'esperava, puig el seu estat no feya preveure la trista fi". Des de Mataró informaven de la malaltia de l'alcalde, el Sr. Soler, i del primer tinent d'alcalde, el Sr. Riera. Ateses aquestes circumstàncies, el segon tinent d'alcalde va assumir la presidència per tal de fer complir les ordres dictades per la Junta de Sanitat. Des de Canet de Mar també informaven que l'epidèmia...

Es el tema de totes les converses y la feyna de casi totes les cases, deixant apart l'excés de treball que porten a sobre'ls metges y apotecaris, la malura que'ns visita. Canet està ple de malalts, en se inmensa majoria lleus, però a la fi passen los vehins aquesta malura, que's veu que està extesa per tot el món. Comparades ab el número de atacats, poques son les víctimes que ha ocasionat, però no per això deixen d'ésser molt sensibles. Entre'ls morts hi figuren una nena del apotecari senyor Alguer; en Joan Costa, chauffer del ministre en Francesch Cambó, que feya pochs mesos s'havia casat a Canet amb na Josefina Soler; Dolors Coll, esposa del forner, en Rodón; y na Maria Fulquet, muller d'en Joaquim Carbonell. Los tres han desaparegut de aquesta vida als pochs dies de malaltejar y en plena joventut. [...]

La gent viu mig esverada y s'exageren bon xich massa les notícies. Cal serenitat y calma per suportar aquest flagell que passa per sobre de la Humanitat. Per no alarmar més al poble, s'ha suprimit el toch de morts, si bé no deixa per això l'andador d'anar de casa en casa convidant per assistir a lo enterro dels difunts.

D'altra banda, les cròniques locals comentaven les mesures sanitàries que s'estaven prenent. A Mataró "se nota

2. Informacions i dades extretes de Diputació de Barcelona. Trencadis. Fons locals digitalitzats. Xarxa de Biblioteques Municipals. La Costa de Llevant. <https://trencadis.diba.cat/Trencadis/search?rows=15&dist=&sf=score&vt=&kw=La+costa+de+llevant&f=keyword>.

en moltes cases molta netedat, seguint-se al peu de la lletra en los cines y teatros sobres la desinfección dels locals". A Pineda "han estat sospesos els balls de cada festa a les dues sales y privada la visita al cementiri per les diades de Tots-Sants y els Morts". I a quasi totes les poblacions s'organitzaven pregàries i processons religioses "per implorar pel prompt acabament de l'epidèmia regnant".

El dia 10 de novembre, la crònica local de Malgrat publicava unes dades estadístiques ben interessants:

Segons estadística que mereix honors de oficial, han sigut atacats 1171 de sos habitants; als quals afeginthi uns 400 que prescindiren del assistiment facultatiu, donen el número aproximad de una meytat de població invadida, y de ells, uns 1066 ho foren en menys de 10 dies.

Les complicacions greus, la majoria de elles de bronco pneumònia, han estat 67, y el número de defuncions 59: ocasionades per la grippe 38, y les restants per varies enfermetats. Durant igual temps, de l'any 1917, hi hagueren 18 defuncions.

Atès el sobredit número de invasions, resulta encara un tres per cent de defuncions, de les quals podrien encara restar-sen algunes, degudes al no compliment de les prescripcions facultatives, y altres a la indigència y pobresa, per no haver-se pogut procurar el medis que son estat requerida.

La crònica acabava fent un reconeixement al personal sanitari que va afrontar aquella difícil situació:

Durant l'invasió, de un modo particular es distingí per son zel y activitat, el metge Dr. D. Salvador Esquena y Fonoll, qui sense fer cas de la fadiga ha prodigat a tothom els seus serveys al ésser aquets demanats, fins al extrem de fer 172 visites en un sol dia, ja que en el període de major intensitat de la epidèmia permanesqué poch menys que sol durant qualguns dies, portan per consegüent tot el pes de la epidèmia.

Tant extraordinari treball y laboriositat deu ésser tingut en compte, y es de esperar que'l públic y autoritats agraïdes per son brillant y filantròpich comportament, sabran correspondre a son desprendiment, propositlo al Govern per una distinció honorífica, de la qual s'es ben mereixedor.

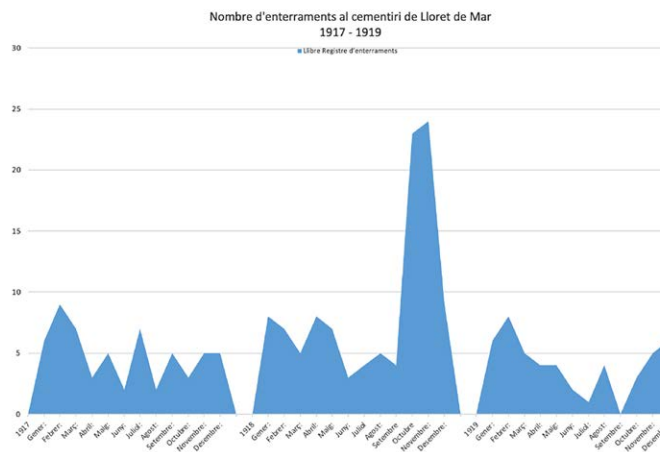
Avaluació i seguiment de la pandèmia a Lloret de Mar

A finals de setembre i primers d'octubre s'evidencià que la segona onada de la pandèmia estava atacant greument les nostres contrades, i és per això que el diari *La Vanguardia* va publicar una nota ben explícita:³

El señor cónsul de Francia, nos ruega la publicación de la siguiente nota: «Los viajeros que se marchan de España para Francia por vía marítima tienen que producir al punto donde desembarquen un certificado del alcalde, atestiguando que la ciudad de donde provienen está indemne de toda epidemia.

Este certificado, que debe ser visado por el cónsul de Francia competente, puede ser colectivo para toda la tripulación del buque. A falta de este documento, ningún viajero o marino no será admitido á desembarcar en tierra francesa.

Atesa aquesta situació, les autoritats lloretenques van convocar la junta local de sanitat, que estava formada per l'alcalde, Pere Mataró, i els vocals: Artur Pagès, Just Marllès i Enric Botet i Sisó. Els membres d'aquesta junta es

Gràfic 01. Nombre d'enterraments mensuals al cementiri de Lloret de Mar. 1917-1919.

Font: Llibre registre d'enterraments del cementiri.

van reunir el dia 10 d'octubre i van dictar les primeres mesures de protecció sanitària.⁴

Después de declarar abierta la sesión [el sr. alcalde] expresó que si bien los casos de grippe no son muchos ni revisten afortunadamente la gravedad que en otras varias poblaciones, dada la forma rápida como se propaga en todas partes, hace temer adquiera carácter epidémico [...]

Reconociendo los reunidos la gravedad que entraña la enfermedad reinante más que por lo que a los casos hasta ahora presentados en esta Villa, por el carácter con que se desarrolla en otras poblaciones, se acuerda la adopción de las siguientes medidas.

1º Que en las casas donde haya o haya habido atacados, se apliquen las medidas de carácter higiénico y desinfección que les haya ordenado el médico de cabecera, y si en alguna de ellas se careciera de recursos para proporcionarse los desinfectantes necesarios, que vayan a buscar estos en la alcaldía, donde se les proporcionarán.

2º Que, en las otras casas, así como también en aquellas, además de una ardua limpieza, cuya primera y principal debe de ser la desaparición de montañas de estiércol y otras clases de inmundicias, se aireen bien todas las habitaciones perfumándolas con hojas de eucaliptos quemadas.

3º Que, en todos los casinos, cafés, cines y demás establecimientos públicos y casas donde se reúna mucha gente, además de tenerlas constantemente aireadas durante el día, se frieguen los suelos con legía u otra clase de mulsión líquida y tengan siempre puesto cloro en los retretes.

4º Que todos los vecinos tengan herméticamente tapadas las rejuntas de letrinas al objeto de evitar el desprendimiento de evacuaciones que infecten la atmosfera, y que barren y rieguen todos los días con gran cantidad de agua limpia la calle frente a sus respectivos domicilios, en la que se abstendrán en absoluto de echar aguas sucias, pues el que no tenga pozos negros donde echarla que vaya a echarla al mar; pero no en la playa como algunos tenían por costumbre hacerlo.

Que a los contraventores de dichas disposiciones se les imponga el máximo de las multas prevenidas en las leyes de Sanidad.

Finalmente, disponen de acordar dar un voto de confianza al Sr. alcalde para que por si o bien asesorado por el médico municipal, adopte todas aquellas otras medidas que su buen juicio le sugiere.

A partir de la documentació del cementiri municipal que es conserva a l'arxiu, es pot resseguir l'evolució de la pandèmia a la nostra població. D'una banda s'han re-

3. *La Vanguardia*. 26 de setembre de 1918. Hemeroteca digital. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1918/08/06/pagina-4/33315963/pdf.html?search=Epidemia%20Lloret>.

4. SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Llibre d'actes de la junta local de sanitat (1900 – 1928). CID: 100.002.1055.100_045.218.

visat les matrius de diversos talonaris relacionats amb el transport funerari, el pagament de taxes per l'obertura de nínxols o les autoritzacions de sepultura; i de l'altra, s'ha consultat el Llibre registre d'enterraments del cementiri. Un cop verificades les informacions d'aquests documents, s'ha pogut constatar que les dades son força coincidents i, per tant, s'ha optat per utilitzar com a referència principal les que figuren al Llibre registre d'enterraments del cementiri. De les informacions que apareixen en aquest document s'ha elaborat la següent taula.

	1917	1918	1919
Gener	6	8	6
Febrer	9	7	8
Març	7	5	5
Abril	3	8	4
Maig	5	7	4
Juny	2	3	2
Juliol	7	4	1
Agost	2	5	4
Setembre	5	4	0
Octubre	3	23	3
Novembre	5	24	5
Desembre	5	9	6

Taula 01. Nombre d'enterraments mensuals al cementiri de Lloret de Mar. 1917-1919.

Font: Llibre registre d'enterraments del cementiri.

A través d'aquesta taula es pot comprovar, primerament, que la mitjana d'enterraments al municipi de Lloret, entre els anys 1917 i 1919, va ser de 5,25 enterraments mensuals; i en segon lloc, es pot constatar que l'arribada de la pandèmia a la nostra població es va produir els mesos d'octubre i novembre de 1918, quan el nombre d'enterraments es va incrementar de forma espectacular (un 350%).

Si analitzem al detall la cronologia dels enterraments durant els mesos d'octubre i novembre, podem observar que els primers avisos de la malaltia van arribar el dia 1 d'octubre; però a partir del dia 16, amb la mort de la Neus Toll, una noia de 16 anys, començà un autèntic malson per a la població lloretenca. Pocs dies més tard s'hi afegiren a la llista en Domènec Prado, de 29 anys; en Joan Soliguer, de 32 anys; la Josepa Martí, de 19 anys; en Francesc Duran, de 35... Així, tal com es pot comprovar a la següent gràfica, el període més crític de la pandèmia l'hem de situar entre el 20 d'octubre i el 10 de novembre que, sens dubte, degueren ser els dies més angoixants per a la població de Lloret.

La comissió d'ajuda a les víctimes de famílies necessitades

Davant d'aquest panorama, les autoritats locals es veieren obligades a reaccionar i plantejaren algunes mesures per pal·liar els efectes de la pandèmia. Així, el ple de l'Ajuntament del dia 31 d'octubre de 1918, a més d'informar-nos de la mort del regidor, Joan Bonhome i Riera, víctima de la pandèmia, també apuntava la necessitat de crear una comissió per a recaptar fons que ajudessin a socórrer als malalts de famílies necessitades⁵

ya que la carencia de recursos podría ocasionar algunas víctimas de influir en el mayor desarrollo de la epidemia de la cual son muchísimas las personas que se hallan atacadas. Y puesto que el Ayuntamiento no dispone de los fondos necesarios para atender a tantos necesitados, entenderá que el mejor medio para arbitrar recursos sería abrir una suscripción pública, para cuyo efecto se podrán convocar a una reunión a todas las personas de mejor posición social, las cuales sin duda contribuirán con su avalo a aliviar la triste situación por que atraviesan dichas familias.

D'altra banda, i atesa la situació de col·lapse que travessava l'Hospital municipal, els representants del municipi van autoritzar la compra de somiers i cadires per acollir dignament la gran quantitat de pacients ingressats en aquell centre benèfic. Així mateix, van autoritzar la compra de gallines per tal de poder alimentar adequadament els malalts acollits en aquell establiment.

Les persones que integraren aquella comissió foren en Pere Mataró, president i alcalde de la vila, Romà Reyné, mossèn Carles de Grassot, Sebastià Garriga, Just Marlès, Francesc Ball-latinas, Lluís Pi, Pere M. Soliguer i Miquel Gallart. Tal com es feia en altres poblacions, els membres de la comissió havien de passar pels diferents domicilis per a recollir els donatius de les famílies benestants. Segons consta a l'expedient corresponent,⁶ hi va haver un total de 179 aportacions, que ingressaren 8.033,20 pessetes. Del conjunt d'aquests ingressos, hi hagueren 161 aportacions de particulars, que sumaren un global de 6.535,5 pessetes. Els 18 ingressos restants van sorgir de la venda de gallines feta a través de la mesa reguladora ubicada als baixos de la casa de la vila, que va aconseguir recaptar un total de 1.497,7 pessetes.

Les aportacions més importants, de 250 pessetes, provenien de persones benestants: Sebastià Garriga, el Dr. Agustí Vilà, Bonaventura Durall, Pere Mataró, Ramon Roca (de Barcelona), Joaquim de Llobet (de Barcelona) i Josep Durall (de Barcelona). També hi hagué una aportació de 200 pessetes del propietari Narcís Saragossa, i un seguit d'ingressos de 100 pessetes que aportaren les alumnes del col·legi de la Immaculada Concepció, Lluís Sala, Mercè Garriga (vda. Garriga), Bonaventura Conill i Montobbio, Josep Parés, Joan Riera, Emili Fàbregas, Mercè Rodès (vda. Coll), Rosa Conill, Joan Font, Francesca Sala (vda. Cabañas), Joan Albertí (de Barcelona), Manel Coll (de Barcelona), Francesc Tarradas (de Barcelona), Romà Reyné i Pius Cabañas. La resta, foren molt més modestes i anaven des de les 50 a les 2 pessetes. Totes aquestes aportacions ajudaren a sufragar diverses despeses de l'hospital de caràcter urgent: compra de llet, pa, medecines, carn...

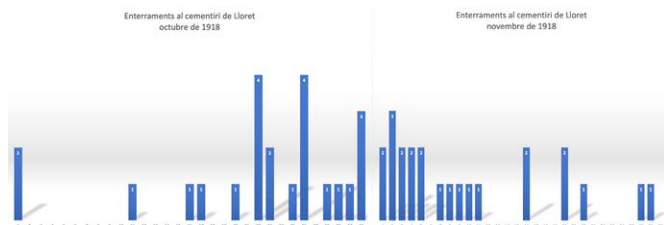
Afortunadament, a finals del mes de novembre la pandèmia de la grip va començar a remetre, i així es fa constar en una acta del ple municipal⁷. Atesa aquesta nova situació, ja no eren necessàries les mesures de caràcter extraordinari que s'havien impulsat per a recaptar fons, com la venda de gallines a través de la mesa reguladora.

juliol de 1918 a 8 de juny de 1919. Sessió de 31 d'octubre de 1918. CID: 100.002.1028.111_045.015.006.

6. SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Document de subscripció i ajudes epidèmia de grip, dita Grip Espanyola. 1918. CID: 100.002.1260.111_045.252.050.

7. SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Llibre d'actes del ple: 11 de juliol de 1918 a 8 de juny de 1919. Sessió de 25 de novembre de 1918. CID: 100.002.1028.111_045.015.006.

5. SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Llibre d'actes del ple: 11 de

Gràfic 02. Nombre d'enterrament diaris al cementiri de Lloret de Mar. Octubre-Novembre de 1918.

Font: Llibre registre d'enterraments del cementiri.

Así bien, expuso dicha presidencia que habiendo casi desaparecido los casos de gripe y con ellos el gran consumo de carne de gallina, que hizo adquirir esta un precio inverosímil, la Comisión encargada de repartir los bonos de beneficencia que del producto de la suscripción popular se entregaba a los pobres atacados de dicha enfermedad, había acordado suprimir la mesa reguladora de la venta de dicha clase de carne establecida en los bajos de la Casa Capitular.

Lentament, la societat lloretenca tornava a la normalitat i el dia 28 de gener de l'any 1919 es va reunir la comissió encarregada de recaptar i distribuir els fons per a les famílies necessitades. A l'inici de la sessió s'anunciava la desaparició total de la malaltia i, per tant, es proposava la dissolució d'aquesta comissió un cop s'haguessin examinat i aprovat els comptes dels ingressos i les despeses realitzades durant aquells mesos. Els membres de la comissió van aprovar els comptes per unanimitat, i van reconèixer un sobrant de 3.846 pessetes. Per tal de decidir què s'havia de fer amb aquest romanent, es va obrir un debat i es van prendre els següents acords:

1º Que con el fin de resarcirle en parte al Hospital de esta, de los cuantiosos gastos ocasionados por los enfermos de gripe, que con el laudable propósito de evitar el contagio dispuso la Alcaldía fuesen asilados en él, y teniendo en cuenta y consideración que de no haber ingresado en dicho benéfico establecimiento se les hubiese tenido que socorrer como a los demás atacados pobres, se acuerda donar al expresado Hospital mil quinientas pesetas, así como también los frascos de leche condensada que hayan resultado sobrantes.

2º Que en atención a que los médicos Sres. Rogés y Blanch no repararon en hacer sacrificios pecuniarios para poder mejor atender, y prestar sus servicios durante la epidemia; a cuyos sacrificios fue debido el que a pesar del sin número de atacados y haberse puesto enfermos cuando era mayor el número de estos, los dichos médicos de esta localidad, no carecieron aquellos de la debida asistencia facultativa, se acuerda sufragar los gastos de las tartanas que para poder prestar sus servicios utilizaron los dos primeros indicados facultativos.

3º Que la cantidad que resulte sobrante después de satisfechos al Hospital las 1500 pesetas mencionadas, los gastos de las referidas tartanas y el importe de las facturas pendientes de liquidación, se destine a la compra de útiles, enseres o en la ejecución de alguna mejora en el mencionado Hospital, a juicio de la Comisión que para el efecto designe el Ayuntamiento y de D. Román Reyné Sureda y D. Sebastián Garriga Bitlloch.

4º Que una vez finiquitadas las cuentas se depositen en la alcaldía y se señale un plazo de ocho días para que puedan examinarlas y producir sus reclamaciones dentro del expresado lapso de termino los que hayan donado alguna de las cantidades ingresadas; a los cuales se comunicará también por pregón el acuerdo referente a destinar al Hospital en la forma expresada en el anterior apartado la cantidad que resulte sobrante después de satisfechas las obligaciones acordadas, al objeto de que puedan reclamar contra dicho

acuerdo dentro del citado termino los que no estuvieren conforme con él, a los cuales en todo caso se le entregará en parte alícuota que en relación con la cantidad que hubiesen donado les correspondería del sobrante en cuestión.

5º A propuesta de D. Carlos de Grassot se acuerda una expresiva nota de gracias al Sr. alcalde y demás individuos del Ayuntamiento por su acertada y humanitaria disposición de asilar en el Hospital a tantos atacados de gripe como permitió la capacidad de aquel local; ya que con ello se evitó en gran parte el contagio y (con ello) el que fueran, en menor número las víctimas de tan temible enfermedad.

El final de la pandèmia i el reconeixement al personal sanitari

Un cop superada la pandèmia, els membres de la comissió van fer un reconeixement a la tasca realitzada pels metges de la població Dr. Rogès i Dr. Blanch que “no repararon en hacer sacrificios pecuniarios para poder mejor atender, y prestar sus servicios durante la epidemia”. Per altra banda, els membres de la corporació local també van compensar l'esforç i la feina que havia realitzat l'infermer de l'hospital, Lluís Hernández.⁸

que habiendo cesado en el servicio que en clase de enfermero ha venido prestando en el Hospital durante unas noches seguidas el individuo llamado Luis Hernández Morales, proponía se le retribuyera dicho trabajo a razón de cuatro pesetas por noche.

Acordose por unanimidad quedar enterados de los días extremos expuestos por la providencia y satisfacer al citado Luis Hernández el importe de sesenta pesetas por sus servicios prestados en el mencionado Hospital.

Sens dubte, l'anomenada Grip Espanyola de l'any 1918 va marcar profundament la societat lloretenca d'aquella època, i també les següents generacions. Disset anys més tard, una nota redactada per Esteve Fàbregas i Barri a la revista Aires Lloretencs, expressava el seu dolor quan rememorava aquella pandèmia:⁹

Ara caldria referir-nos encara a l'epidèmia de grip del 1918. Però és un fet tan dolorós i recent, en servent encara una recordança tan diàfana i frapant, que creuriem francament irreverent considerar-la com un fet passat a la història. Es hora encara que pensem amb fervor i recolliment en els qui ens deixaren —el pare, la mare, l'espòs, el germà...— i preguem per a ells.

Ara, cent anys més tard, la nostra generació s'ha trobat novament amb una pandèmia mundial. Confiam que, ben aviat, la puguem superar i que no es torni a repetir una epidèmia semblant fins, com a mínim, d'aquí a cent anys més.

Salut, cuideu-vos i bona diada de Santa Cristina. ■

8. SAMLM – Fons Ajuntament de Lloret de Mar. Llibre d'actes del ple: 11 de juliol de 1918 a 8 de juny de 1919. Sessió de 25 de novembre de 1918. CID: 100.002.1028.111_045.015.006..

9. FÀBREGAS I BARRI, Esteve. “La pesta a Lloret de Mar” dins *Aires Lloretencs*, 15 de gener de 1935. <https://www.lloret.cat/pandora/viewer.vm?id=0000000469&page=4&search=grip&lang=ca&view=premsa>.

Recuperar Vallarnau

Salvador Palaudermàs i Casals

Qui perd els orígens, perd identitat

RAIMON – SALVAT-PAPASSEIT – SALVADOR ESPRIU

Sovint trobo persones que manifesten la seva sorpresa pel títol del llibre *Santa Cristina de Vallarnau*. El desconeixement general d'aquest topònim va ser justament el motiu principal de la seva incorporació en el títol: intentar la recuperació d'un nom que és propi i inherent a la nostra població, i que ha caigut en l'oblit. Per aquesta raó, he fet un repàs d'aquest topònim i la seva evolució en el temps en els diferents documents que en donen testimoni.

A cavall de 2013 i 2014, les excavacions a l'interior de l'ermita de Santa Cristina van permetre als arqueòlegs datar la construcció de l'absis de l'ermita primitiva, en forma de ferradura, dins de l'estil preromànic, dels segles IX o X. Això suposa una data anterior a la de consagració de la primitiva parròquia de Sant Romà, actual ermita de les Alegries (any 1079). Malauradament, però, no ha arribat fins als nostres dies cap document d'aquells segles. El document més antic localitzat fins ara, el va descobrir Joan Domènech a l'Arxiu Diocesà de Girona i és de 1354. S'hi esmenta *in loco vocato de Vilarnau*. Trobem, doncs, aquest topònim per primera vegada al segle XIV.

Del segle XV, tenim el document original més antic que es conserva a l'arxiu de l'Obreria (avui en custòdia a l'Arxiu Municipal), el pergamí de l'any 1422 pel qual el pagès Pere Carreres ven una peça de terra a Déu i a Santa Cristina de Vallarnau. És una evolució del Vilarnau de seixanta-vuit anys abans, que anirà patint més canvis. El 1423, trobem també a l'Arxiu Diocesà la lletra qüestionària (licència per a demanar almoines) on s'hi llegeix *Valldarnau* i també *Valdarnau*. Encara al mateix segle XV, en una visita pastoral del bisbe Bernat de Pau el 8 de novembre de 1440, es relaciona la *capella de Santa Cristina de Valldarnau* (Pons Guri, *El llibre de Santa Cristina*, pàg. 21). També en dos pergamins de 1461, localitzats a la Biblioteca de Catalunya: en el primer, de 20 de juny i relatiu a un cens del monestir benedictí de Sant Salva-

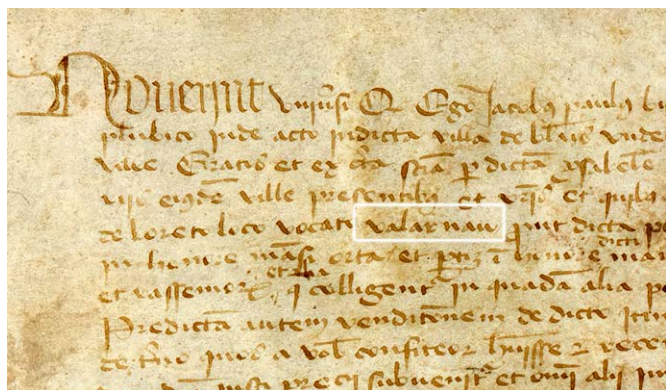
dor de Breda, s'esmenta *el lloc dit Vallarnau o Santa Cristina*, i en el segon, del 7 de setembre i sobre la venda d'un dret de pas, *en el lloc anomenat Valarnau*. En un altre document custodiat a la Biblioteca de Catalunya, del 7 de maig de 1482, els fills de Joan Bisbe, ferrer de Blanes, divideixen entre si una peça de terra boscana *al lloc de Vallarnau o Santa Cristina*. Es recupera aquí el terme *Vallarnau*, emprat al pergamí de Pere Carreras, de 1422.

De finals del segle XVI, tenim la famosa consuetud del rector Jaume Felip i Gibert, qui el 1592 fa la descripció de la processó marítima amb aquestes paraules: (...) *Va's a la capella de Sta. Christina de Vallarnau a on tenim la sua imatge* (...).

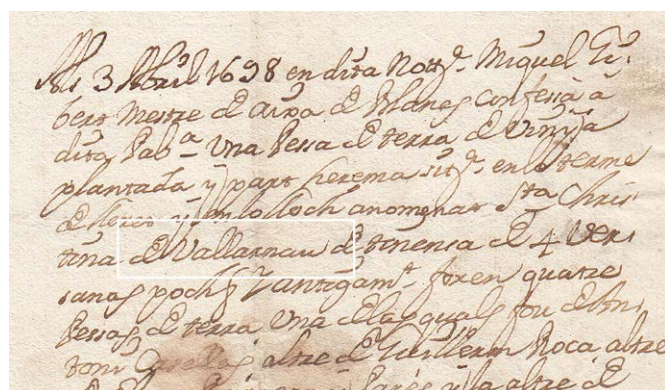
Ja del segle XVII, a la Biblioteca de Catalunya, trobem el pergamí de 17 de maig de 1604 que recull com Esteve Alimany i Florit ven una vinya a Pere Puig Mulió situada a Lloret, *al lloc dit Santa Cristina de Vallarnau*. D'aquest segle tenim tres documents que formen part d'una col·lecció de documents antics que van ser custodiats per Emili Martínez Passapera i que els seus nets, els germans Martínez Planas, van cedir a l'Obreria l'any 2011. El 17 d'agost de 1665, Joan Rocha, corder, ven una vinya plantada a Sebastià Puig, mariner, *loco vocato La Vall de Santa Cristina de Vall Arnau*. Tots dos són veïns de Blanes. Després, del 31 d'agost de 1689 hi ha un document sobre la venda d'una vinya plantada, entre el terrassà Joan Thomàs i Pere Soler, teixidor de lli (tots dos de Blanes), *loco vocato Sta. Christina de Vall Arnau*. I en un document escrit en català antic, relatiu a uns censos amb dues dates diferents, 25 de març de 1698 i 3 d'abril del mateix any, apareix en ambdues redaccions *en lo lloch anomenat Sta. Christina de Vallarnau*.

Al segle XVIII, el rector mossèn Josep Rovirola i Ros redacta la seva consuetud de l'any 1720 i hi escriu: *A les sis hores del matí se comença la professó per mar; a fins a la capella de St^a. Christina de Vallarnau*.

Al segle XIX, tenim la monografia d'Hermenegildo de Urréjola *La Capilla de Santa Cristina de Lloret de Mar* (1891). A la pàg. 13, descriu el lloc: (...) *situada en una punta de tierra bañada por el mar; en el término de*

Reproducció parcial del pergamí de 1461, on s'ha destacat el topònim "Valarnau".

Reproducció parcial del document de 1698, on s'ha destacat el topònim "Vallarnau".

84.- Llegada de las embarcaciones á la playa de los lirios (Vallarnau)

Imatge amb títol posat per Emili Martínez Passapera, per a l'opusclet editat l'any 1946.

esta villa llamado Vallarnau, por lo que los antepasados la llamaban Santa Cristina de Vallarnau. Amb una nota indicant que la informació procedeix de l'arxiu parroquial de Lloret de Mar.

Ja al segle XX, hi ha abundants imatges, principalment de clixés Emili Martínez, amb la denominació Vallarnau. A l'opusclet editat per l'Obreria "Santa Cristina de Lloret de Mar", al juliol de 1946, en ocasió de l'exposició temporal dedicada a l'Antigua Marina Lloretenca, es fa un "Historial del Santuario", no signat (probablement redactat per Emili Martínez Passapera, coordinador de l'opusclet i de l'exposició). En descriure l'ermita, diu: *El templo actual, situado en el paraje denominado "Vall de Sta. Cristina de Vall-Arnau (...), etc.* I quan fa una referència a la llegenda de la "cargolada" amb els blanencs, diu: (...) *para que se fijara el linde en el Torrente de Vallarnau (...).*

El periodista i poeta Lope Mateo va escriure uns quants articles sobre Lloret a *La Vanguardia*. El 24 de juliol de 1956, amb el títol "Cristina de Toscana", descriu el paisatge de Bolsena i la història de la santa, per acabar l'article amb una descripció de la nostra processó marítima, amb aquestes paraules: (...) *a los gritos entusiastas de "Amorra, amorra sa reliquia", las barcas surcarán en regata las aguas azules hasta la playa de Vall-Arnau.*

Els historiadors locals han recollit sempre aquesta realitat. Hem transcrit la descripció que va fer Urréjola l'any 1891. L'obra de referència sobre Santa Cristina és *El llibre de Santa Cristina*, de Josep M. Pons i Guri. S'hi recullen diversos dels documents relacionats en aquest treball, amb les diferents variants del topònim Vallarnau. Pons Guri fa seva aquesta denominació quan descriu: *La petita capella de Vallarnau (...)* (pàg. 35) i titula el capítol IV

del llibre com a "*La fulgor de Vallarnau*", per descriure la consolidació de l'ermita en el segle XVII. Joan Sala i Lloberas, a *La Costa de Lloret* (publicació núm. 5 del Club Marina Casinet, 1990), pag. 19, escriu: *Treumal i Santa Cristina de Vallarnau*, i ho acompanya amb una reflexió: (...) *aquest nom ha de ser antiquíssim (...).* Joan Domènech ha publicat nombrosos articles, principalment en aquest butlletí de l'Obreria, en què es fa ressò d'aquest fet, així com en la transcripció que ha fet de la major part dels pergamins i documents descrits.

El *Catàleg toponomàstic de la vila i terme de Lloret de Mar* (vigent actualment) va ser aprovat en sessió plenària de l'Ajuntament del 16 d'abril de 1979, amb els topònims recollits per Esteve Fàbregas i Barri, amb la col·laboració de Mn. Modest Prats i Domingo, Esteve Alsina Sala i Joan Sala i Lloberas. S'hi recull el topònim *Vallarnau*.

Poc després de la publicació del llibre *Santa Cristina de Vallarnau*, l'any 2014, vaig tenir el testimoni oral d'un lloretenc d'edat avançada que em va comunicar la seva sorpresa positiva en llegir aquest topònim, ja que ell mateix, cap als anys trenta, havia anat a treballar a les *vinyes i camps de Vallarnau*, que era la denominació habitual d'aquest lloc amb els seus companys de feina.

Deixo constància d'aquestes dades com a prova que aquest no és un topònim gratuït. Crec que, per ser fidels a les arrels, s'hauria de recuperar aquest nom, incorporant-lo a la cartografia i planejament municipal, pel que fa al torrent de Vallarnau i a l'espai natural de Santa Cristina. Com van escriure Salvat-Papasseit i Salvador Espriu, i popularitzà Raimon, *qui perd els orígens, perd identitat*. ■

L'Obreria, un model de gestió i tradició

Cristina Pinto Isern
Obrera secretària i arxivera

Endinsar-se en la gestió de l'Obreria de Santa Cristina com a institució és tan apassionant com moltes de les tradicions que mantenim any rere any.

L'Obreria és una de les associacions més antigues del nostre poble, i té una història ben curiosa que ens transporta a temps enrere, amb uns obrers i socis que van saber escollir un model de gestió que ha pogut arribar als nostres dies. Aquestes persones són les que han fet Santa Cristina, en major o menor mesura, amb l'esforç de molts que s'estimaven l'entitat i el paratge.

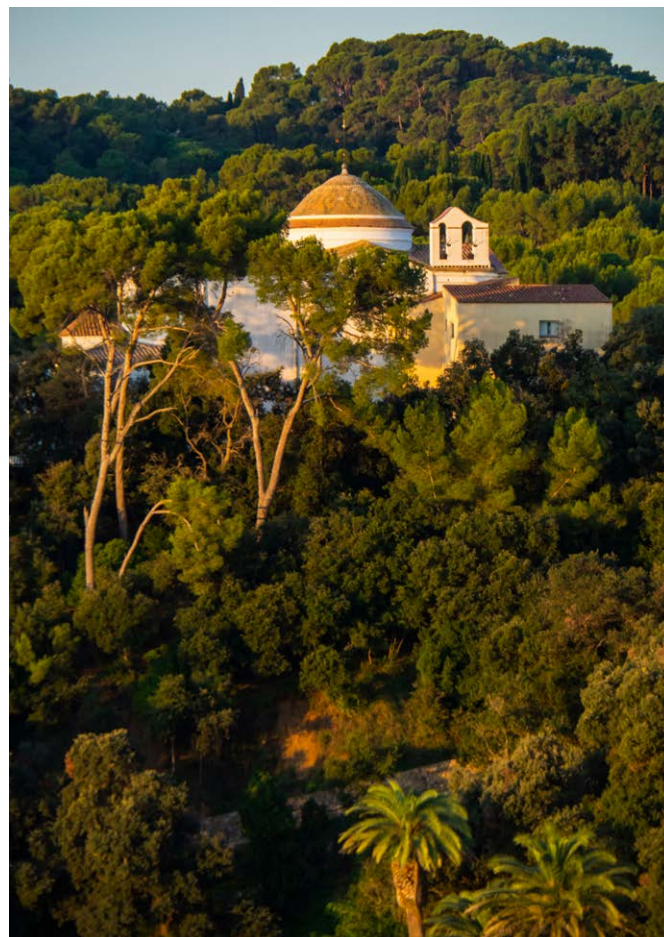
Aquests avantpassats també van saber acostar-se a les persones adequades. Unes persones que a vegades coneixien més que ells mateixos els temes i les disciplines necessàries per tirar endavant. Proposar-los com a socis va ser un encert. Aquest fet augmenta, encara més, el seu llegat. Gràcies a aquests moments d'inspiració i d'intel·ligència per part d'aquests prohoms, amb visió de futur i prou generositat per esmerçar esforços i establir les bases de la gestió d'aquesta entitat modèlica en molts aspectes.

Molts lloretencs i lloretenques van entendre que molts braços fent força provocarien uns resultats òptims perquè avui puguem mantenir i transmetre aquesta joia de patrimoni i tradició.

Poques localitats compten amb llegats equivalents; fins i tot poblacions que amb herències inferiors a la nostra, ja fa anys que protegeixen i promocionen la tradició en el sentit més extens de la paraula, on també valoren les seves associacions. Aquells obrers que amb el seu encert van utilitzar eines per vestir un model d'associació, han constituït un bon llegat per als que hem vingut al darrere, amb l'oportunitat d'actualitzar-la i millorar-la.

Ara som en un moment decisiu per a nosaltres com a col·lectiu de socis de Santa Cristina i com a ciutadans de Lloret. És un període de molts canvis que caldrà analitzar amb l'exemple dels que ens han precedit. Molts de nosal-

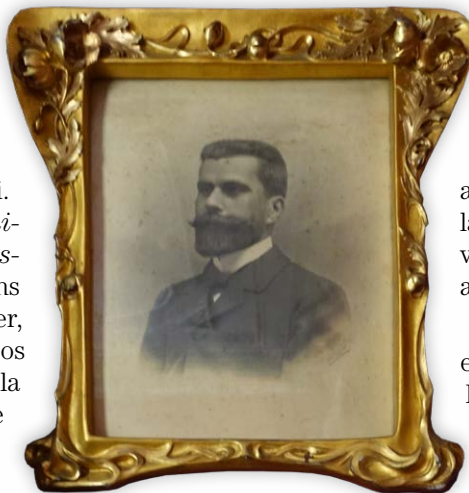
tres ja tenim prou perspectiva per valorar les conseqüències de donar l'esquena a l'essència del que som i d'on venim. Cal transmetre a tots el valor de conservar aquesta entitat com a punt d'inici i de trobada per a les noves generacions. No tan sols és el paratge, o la processó, o el Ball de plaça, es tracta de reconèixer, honorar i promocionar l'estima de tot el que és Santa Cristina. ■

Obrers de Santa Cristina: Joan Durall Surís (1867-1915)

Montse Sala i Vila

El fons documental conservat de l'Obreria de Santa Cristina permet treballar molts aspectes de la seva història des d'un punt de vista d'administració de la mateixa institució, de la seva projecció cultural, de les seves tradicions, o del seu patrimoni. A tall d'exemple, el *Llibre de l'Administració o Confraria de Santa Cristina*, iniciat l'any 1720 amb anotacions fins a l'any 1913¹, ens permet conèixer, entre altres dades, el detall dels diversos inventaris que es van dur a terme en la seva història, les pautes que havia de seguir l'ermità pel bon rendiment de la finca, l'adquisició de relíquies de la Santa, o el total d'ingressos i despeses que presentava l'obrer major o administrador en cada període per a la seva aprovació per l'oïdor de comptes, que dona notícia del nom d'aquests i la seva empremta en el seu pas per l'Obreria. En aquest darrer aspecte cal destacar que fins a les acaballes del s. XIX, quan els comptes que es presentaven eren deficitaris per l'Obreria, el que mancava ho afegien els obrers sortints. També podem destacar que en alguns moments d'aquell segle, en absència de l'obrer, era la seva esposa qui en presentava els comptes. En aquest llibre s'inscrivien alguns fets rellevants promoguts pels

Retrat de Joan Durall Surís.

Casa Museu Can Font. Fotografia pròpia.

obrers. Tal és el cas de Joan Durall Surís, de qui tot seguit exposaré un esbós biogràfic, obrer major de Sta. Cristina des de 1907 fins a 1909, quan l'Obreria ja estava constituïda com a associació. Serveixi aquest article com a un primer pas per anar reconstruint la biografia d'aquests personatges rellevants tant per a Santa Cristina com per al poble de Lloret.

Joan Durall Surís va néixer l'any 1867 en el si d'una família d'arrels navilières. Fill de Joaquim Durall Cabañas i de Dolores Surís Domenech, el seu pare i els seus germans grans, Pio i Agustí, comandaren, entre d'altres, les naus propietats de la família, la pollacra *San Antonio* i la corbeta *Mercedes*. Com era habitual en les famílies benestants del moment, el seu altre germà, Joaquim, va estudiar una professió lliberal, medecina, i la seva germana, anomenada Dolors com la seva mare, va rebre estudis de cultura general, dibuix i labors. En el cas d'en Joan, gràcies a la correspondència que es conserva a l'arxiu de Lloret, sabem de la preocupació dels seus pares pels estudis que havia de seguir. Així, en una carta escrita pel seu pare Joaquim a la seva esposa Dolores quan en Joan tenia 10 anys assenyala "... y sobre todo no dejás perder el tiempo a nuestro hijo Juanito lo que tu agas esta por bien echo

1. SAML.M. Fons Obreria de Santa Cristina.

**Retrat de família al Racó d'En Sureda, platja de Fenals.
Probablement Joan Durall i Surís i Maria Bernat i Campderà amb les seves filles.**

Autoria desconeguda, 1910 ca. SAML.M. Fons 505.000 Guinart – Ball-latinas – Xiberta.

Retrat de família al Racó d'En Sureda, platja de Fenals. Probablement Joan Durall i Surís i Maria Bernat i Campderà amb les seves filles.

Autoria desconeguda, 1910 ca. SAMLM.
Fons 505.000 Guinart – Ball-latinas – Xiberta.

yo soy de opinion de hacerlo Bachiller y despues darle la carrera que conbenga por el". En una altra carta del mateix any diu "...es de mi aprobación que Juanito lo pongas al Coleguio al principio de curso no puede ser menos que los otros hijos a de pasarse Bachiller y despues determinaremos la carrera que le conbiene" i la preocupació pels estudis continua present en una altra carta on escriu "...Sobre nuestro hijo Juanito si atute parece yo lo pondria al Coleguio alo menos que aprendiese la carrera de buenos estudios por si aco a de hir aquedarse America y en particular la teneduría de libros y contabilidad mercantil al mismo tiempo se ade entrar enla Nautica que tengo algo adelantado, por fin tu puedas determinar lo que mejor teparezca..."² No tenim coneixement que Joan Durall viatgés a Amèrica ni el detall dels estudis que va cursar, si bé segons la documentació consultada, ell sempre apareix dedicat al comerç o com a propietari.

Joan va viure la seva infantesa i joventut a Barcelona, amb estades a Lloret de Mar, on passava les temporades d'estiu. El seu pare i els seus germans, Pio i Agustí, comandaven les naus familiars en diverses expedicions a Amèrica, que comportaven llargues absències del domicili familiar. El seu germà Joaquim, ja metge, va marxar un temps a París, quedant en Joan a casa amb la seva germana Dolors i la seva mare.

Aquesta família es va enfrontar a uns anys especialment tristos. Del 1884 al 1891, Joan va patir la mort dels seus quatre germans per diferents malalties –el seu pare havia mort l'any 1877. Així, a l'edat de 24 anys, de l'extensa família Durall Surís només sobreviuen ell i la seva mare.

L'any 1894, juntament amb la seva mare Dolors, es traslladen a viure a Lloret, a una casa de la Plaça Sta. Cristina. L'any següent, Joan, als 29 anys, es va casar amb Maria Bernat Campderà, de 19 anys, a l'oratori privat de la casa de la núvia (Torre Campderà), traslladant-se el matrimoni a viure la Plaça Constitució. Del matrimoni en van sobreviure sis fills: Joaquim, Dolors, Rosa, Rosario, Montserrat i Concepció.

2. SAMLM. Fons Patrimonial Conill-Durall-Surís. S'ha mantingut la grafia original del document.

En els anys que va viure a Lloret, Joan Durall va formar part de la vida política, social i religiosa del poble: l'any 1894, juntament amb Joaquim Domenech Vilallonga i Pelegrí Pujol Conill van publicar la *Memòria històrico-legal sobre la cuestión del Vall de Venecia*, en referència al conflicte existent amb un expedient de modificació de l'alineació del Vall de Venècia que va tenir ressò a la premsa del moment.

Família Durall Bernat.

Autor J. Pons. Font Carmen Rodes Roses.

Fou tresorer del *Círculo Lloretense* i obrer de Santa Cristina l'any 1896, i designat obrer major l'any 1907 fins al 1909. En el llibre de comptes de l'Obreria, esmentat al principi d'aquest article, a més de presentar els comptes d'aquell període, deixa constància del seu llegat al final:

Hipogeu Durall – Bernat, Cementiri Municipal.

Autoria desconeguda, 1910 ca. SAMLM.
Fons 505.000 Guinart – Ball-latinas – Xiberta.

“en el corriente año de 1909 con las cantidades recogidas en suscripción pública se compró la nueva imagen de Santa Cristina con su tabernáculo correspondiente, unas sacras de bronce dorado para el altar de la hermita y cuatro trajes encarnados para los portantes de San Jaime y San Telmo. El Administrador 1º Juan Durall”.³

Com d'altres famílies benestants de Lloret, Joan Durall va voler deixar la seva empremta al nou cementiri inaugurat l'any 1901. L'any 1903 demana permís d'obres per construir l'hipogeu, encarregant el projecte a l'arquitecte Bonaventura Conill i Montobbio amb escultura de Josep M. Barnadas i Messtres. Per una anotació se sap que el cost de l'hipogeu, amb terreny inclòs, va pujar a 2.828,40 ptes.⁴

Fou alcalde de Lloret de l'1 de gener al 8 de setembre de 1912, havent presentat la seva dimissió en la sessió plenària anterior *“por tener que ausentarse de esta villa por tiempo indeterminado para fijar su residencia en Barcelona”*.⁵ Anteriorment, a les primeries del nou segle, Joan Durall s'havia traslladat novament a Barcelona per continuar centrant-se en els seus negocis, com l'agència d'Aduanes “Durall y Durall”, fent societat amb Bonaven-

Retrat de Maria Bernat Campderà.

Casa Museu Can Font. Fotografia pròpia.

tura Durall i Mataró.⁶ Aquests desplaçaments no suposaren la seva desvinculació de Lloret, ja que fins un any abans de la seva mort a Barcelona als 48 anys, havia format part –juntament amb altres prohoms de la vila–, de la Junta Parroquial encarregada de la direcció administrativa i captació de donatius per a la restauració modernista de l'església parroquial de Lloret.⁷

En aquestes línies he plantejat breument la biografia d'un membre d'una família benestant vinculada al negoci navilier que va viure a cavall de Lloret i Barcelona, vinculat a organitzacions religioses com l'Obreria de Santa Cristina i amb una trajectòria que el situava proper als cercles del catolicisme conservador català com ho provarien les donacions a diferents subscripcions populars: l'any 1902 com un dels

membres del Círculo Lloretense pel monument al Dr. Robert que es va erigir a Barcelona, l'any 1906 pel moviment cívic i polític Solidaritat Catalana, i l'any 1909 pels ferits i famílies de difunts en la campanya del Riff. ■

3. SAMLM. Fons Obreria de Santa Cristina.

4. SAMLM. Fons Patrimonial Conill-Durall-Surís.

5. SAMLM. Actes del Ple de la Corporació 28 d'agost de 1912.

6. Arxiu Protocols de Barcelona. Escriptura de constitució de societat del 3 de maig de 1902. Notari Joaquín Nicolau Burjons.

7. Acta notarial del 23 de Juliol de 1914. Notari Luis Pardo de la Casta Sánchez. *Lloret Gaceta* 4 de Juliol de 1984.

DOFI JET
BOATS

Recull d'imatges 2020-2021

música

A SANTA CRISTINA
Obreria de Santa Cristina

Concerts d'estiu 2021

Organitza:

Venda d'entrades a taquilla

Plaça de l'ermita / **Preu:** 15€

DIVENDRES 6 AGOST · 22.30h

DANIEL LIGORIO (Piano)

Plaça del Pi / **Preu:** 15€

DIVENDRES 20 AGOST · 22.30h

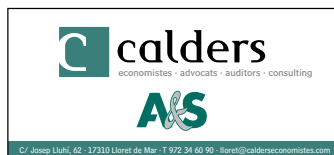
EL PETIT DE CAL ERIL

Plaça del Pi / **Preu:** 15€

DIVENDRES 13 AGOST · 22.30h

QUIMI PORTET

www.musicaasantacristina.org

Amb la col·laboració de:

Ajuntament de
Lloret de Mar

Diputació
de Girona